

2019

Raport de totalizare a activității Consiliului Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă în anul 2019

Situația persoanelor cu dizabilități în Republica Moldova

Potrivit estimărilor, la situația 01.01.2018 în RM numărul total al persoanelor cu dizabilități din rândul beneficiarilor de pensii pe dizabilitate și alocații sociale, *aflați la evidența CNAS* constituie 176056 persoane, dintre care adulți – 165372 și copii – 10684. La 10 mii locuitori în medie revin 497 persoane cu dizabilități, sau fiecare a 20-a persoană deține grad de dizabilitate.

Pentru anul 2019, ponderea estimativă a persoanelor cu dizabilități din populația medie pe țară din populația recalculată, conform datelor BNS de 2 730 364 persoane, constituie 6,57%, pentru populația adultă (2091657) – 7,9%, și copii (590079) – 1,81%. Comparativ cu anul 2018 numărul persoanelor cu dizabilități a crescut cu 925 cazuri (0,5%), la adulți – cu 876 cazuri (0,5%), numărul copiilor cu dizabilități în vârstă de până la 18 ani s-a micșorat cu 49 cazuri (0,5%).

Tabelul nr.1 Numărul persoanelor cu dizabilități în RM la situația 01.01.2020 (a.2015-2019)

Total persoane cu dizabilități, (inclusiv):	Anul 2015		Anul 2016		Anul 2017		Anul 2018		Anul 2019	
	c/abs	%	c/abs	%	c/abs	%	c/abs	%	c/abs	%
	183564	100	181124	100	179628	100	175131	100	176056	100
Adulți	170621	92,9	169378	93,5	167952	93,5	164496	93,9	165372	93,9
Copii	12943	7,1	11746	6,5	11676	6,5	10635	6,1	10684	6,1

Sursa CNAS

Tabelul nr.2. Categoriile de persoane cu dizabilități beneficiari de pensii/alocații sociale, 01.01.2020 (a.2015-2019)

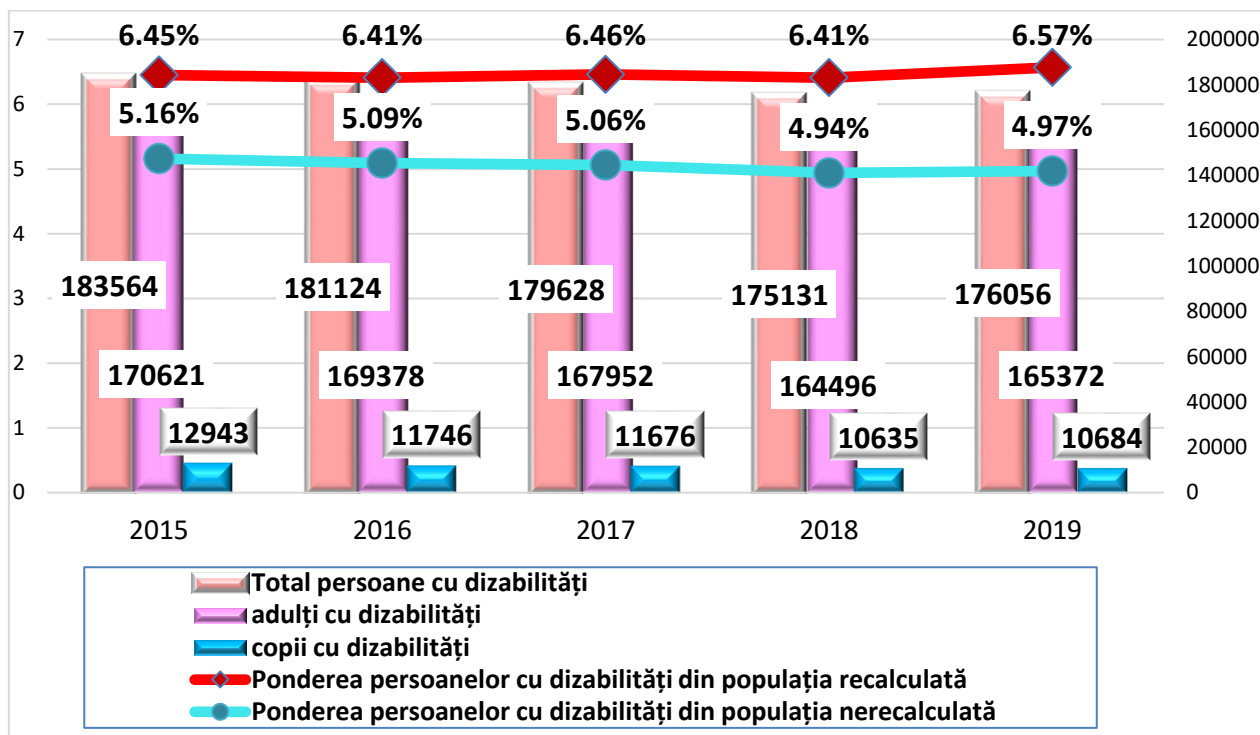
	a. 2015	a. 2016	a.2017	a.2018	a.2019
Pensionari pe dizabilitate, mii (inclusiv):	136,29	135,28	131,02	127,53	125,23
În urma unei afecțiuni generale	131,2	130,5	126,2	122,9	120,8
În urma unui accident de muncă	2,5	2,3	2,2	2,1	2,0
În urma unei boli profesionale	0,09	0,08	0,08	0,08	0,08
Participanți la lichidarea avariei de la Cernobîl	1,8	1,7	1,7	1,6	1,6
Din rândul militarilor	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
Beneficiari de alocații sociale de stat, mii (inclusiv):	47,2	45,7	48,6	47,6	50,8
Persoane cu dizabilități	7,1	7,1	9,6	10,0	12,7
Dizabilități din copilărie	27,2	26,9	27,3	27,0	27,5
Vârsta de până la 18 ani	12,9	11,7	11,7	10,6	10,7

În structura categoriilor de persoane cu dizabilități la evidența organelor de asigurări sociale, pensionarii pe dizabilitate reprezintă 71,1%, iar beneficiarii de alocații 28,9%. Pe parcursul anului 2019 circa 125 mii persoane cu dizabilități au beneficiat de pensii de dizabilitate, iar 50,8 mii persoane au beneficiat de alocații sociale. În cazul persoanelor cu dizabilități care beneficiază de pensii, numărul acestora s-a micșorat cu 0,5% comparativ cu anul 2018. În dependență de cauza care a determinat stabilirea dizabilității, se constată, că în proporție de 96 la sută dizabilitatea a survenit în urma unei afecțiuni generale, 1,6% pe motiv de accidente de muncă, boală profesională – 0,06%, participanți la lichidarea avariei de la Cernobîl 1,3% și 0,6% – militari sau serviciu special.

Tabelul nr.3 Numărul populației Republica Moldova, conform datelor BNS, aa.2015-2018

Anul	Populația recalculată	Populația nerecalculată
2015	2 844 673	3 555 159
2016	2 824 387	3 553 056
2017	2 779 952	3 550 852
2018	2 730 364	3 547 539

Diagrama nr.1 Situația persoanelor cu dizabilități în Republica Moldova aa.2015-2019

Sursa CNAS, BNS

Managementul serviciului Tehnologii Informaționale și Monitorizare

Pe parcursul anului 2019 Serviciul Tehnologii Informaționale și Monitorizare (STIM) a continuat activitatea întru dezvoltarea și implementarea modului Sistemului Informațional Automatizat Asistența Socială (SIAAS), venind cu propuneri de rigoare în baza Hotărârii Guvernului nr. 357 din 18.04.2018 către dezvoltatorii sistemului - BASS SYSTEM (BS).

Au fost expediate 8 scrisori cu probleme tehnice către BS folosind e-ticket, toate problemele au fost soluționate cu succes. În prezent modulul Consiliului Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă (CNDDCM) lucrează fără erori și întreruperi.

Pe parcursul acestui an au fost executate 420 demersuri de către echipe și structuri teritoriale în dosarele electronice SIAAS. Totodată în acest an a fost lansată și pagina WEB oficială a CNDDCM accesibilă și pentru persoanele cu dizabilități neurosenzoriale.

Conform Planului de acțiuni CNDDCM pentru 2019 am modificat pagina WEB astfel încât pe primul plan să fie accesul la informație a tuturor persoanelor cu dizabilități, cu posibilitatea de a lansa petiții și de a folosi programarea online.

În prezent este în curs de desfășurare Proiectul „Modernizarea Serviciilor Guvernamentale 2018-2022”, cu suportul financiar al Băncii Mondiale, care prevede:

- 1) Reengineeringul proceselor de management în cadrul CNDDCM;
- 2) Formarea platformei și serviciilor digitale (inclusiv formarea și extinderea punctelor de acces pentru servicii electronice);

A fost elaborat și aprobat prin Ordinul nr. 147 din 4 noiembrie 2019 „Cu privire la aprobarea Regulamentului securității Informaționale a Consiliului Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă”.

Managementul resurselor umane

Efectivul-limită al Consiliului Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă pe parcursul anului 2019, este de 168 unități (aprobate conform statelor de funcții), din care au fost ocupate – 144,5 unități, ce4 constituie 86%, sunt vacante – 23,5 unități, total personal angajat – 138 salariați (de bază – 111 persoane, cumul extern – 27 persoane, cumul intern – 32 persoane), de vârstă pensionară – 21 persoane, cu dizabilități – 8 persoane.

Persomnalul de conducere – 11 de unități (aprobate conform statelor de funcții), din care sunt ocupate – 10 funcții.

Expert în determinarea gradului de dizabilitate – 61 de unități (aprobate conform schemei de încadrare), ocupate la 96%, inclusiv: medici experți – 35 funcții, (de vârstă pensionară – 3 persoane), vacante – 3 funcții (ocupate la 91%), asistenți sociali – 19,75 funcții, (de vârstă pensionară – 5 persoane), vacante – 2 funcții (ocupate la 90%), psihopedagogi – 6 funcții, vacante – 2 funcții (ocupate la 66,7%).

Structurile teritoriale (Specialist relații sociale) – 56 de unități (aprobate conform schemei de încadrare), ocupate – 54 funcții (96%), (de vârstă pensionară - 8 persoane), vacante – 2 funcții.

În cadrul Consiliului Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă, pe parcursul anului curent, a fost organizată stagierea a 3 angajați ai CNDDCM, care își fac studiile de master în cadrul învățământului postuniversitar la specialitatea de asistență socială.

În perioada anului 2019 au fost organizate și efectuate următoarele instruirii ale angajaților:

Tabelul nr.4 Instruirea personalului CNDDCM a. 2019

Tipul Instruirii	Runde	Persoane instruite în fiecare rundă	Total persoane instruite
Educația medicală continuă în cadrul Universității de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”		14 persoane	Total: 14 persoane
Clasificația internațională a Dizabilității, Funcționalității și Sănătății, organizată cu suportul OMS	I rundă	28 persoane	Total: 107 persoane
	II rundă	27 persoane	
	III rundă	25 persoane	
	IV rundă	27 persoane	
Instruire organizată de către CNA în domeniul integrității, influenței neconforme și regimului cadourilor	I rundă	75 persoane	Total: 126 persoane
	II rundă	51 persoane	
Instruirea specialiștilor în relații sociale în vederea utilizării Criteriilor socio – educaționale pentru copiii cu dizabilități		50 persoane	Total: 50 persoane

Managementul juridic

Pe parcursul anului 2019 au parvenit în total 1495 petiții, cu 52,7 % mai multe comparativ cu anul 2018 -788 petiții, (a.2017-409 petiții), din ele: **cu subiect de adresări** – a. 2019 – 554 petiții, a. 2018 – 303 petiții, a. 2017 – 158 petiții, **cu privire la dezacord** a. 2019 – 151 petiții, a. 2018 – 180 petiții, a. 2017 – 107 petiții. Din numărul total de petiții, un număr mare este cu solicitări de explicații a metodologiei de determinare a dizabilității, a programului de reabilitare și incluziune socială, inclusiv a recomandărilor de muncă, eliberare a copiilor de acte, eliberare de duplicate, confirmarea certificatelor de dizabilitate ș.a.

Toate petițiile au fost examinate în conformitate cu prevederile actelor normative și legislative în vigoare, cu respectarea termenelor de examinare.

Au fost primite în audiență 651 persoane (inclusiv prin intermediul liniei fierbinte) cu diverse subiecte invocate, care au fost soluționate conform normelor juridice.

A fost convocată 1 ședință a Comisiei de experți din cadrul CNDDCM cu examinarea a 9 contestații din care 5 au fost respinse și 4 admise.

Au fost convocate 10 Ședințe a Comisiei de litigii de pe lângă Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, cu examinarea a 117 de contestații din care 107 au fost respinse ca fiind nefondate, 10 - revăzute în cadrul Serviciilor de control. Reclamații în Registrele de Reclamații, pe perioada anului 2019, nu sunt.

Reprezentanții desemnați de CNDDCM au participat la 40 procese judecătorești în instanțe de toate nivelele, unde au fost examinate 14 acțiuni înaintate de reclamanți, dintre care 4 dosare civile finisate cu câștig de cauză pentru CNDDCM și Comisia de litigii de pe lângă MSMPS și 1 dosar civil la Curtea de apel Bălți, 10 dosare civile fiind în curs de examinare.

Au fost aprobate următoarele ordine:

„Cu privire la aprobarea Regulamentului cu privire la evidența cazurilor de influență necorespunzătoare în cadrul Consiliului Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă”

„Cu privire la aprobarea Regulamentului cu privire la avertizorii de integritate a Consiliului Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă”

„Pentru aprobarea Regulamentului cu privire la evidența, evaluarea, păstrarea, utilizarea și răscumpărarea cadourilor simbolice, a celor oferite din politețe sau cu prilejul anumitor acțiuni de protocol”

„Cu privire la aprobarea Planului de acțiuni anticorupție al Consiliului Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă pentru anii 2019-2020”

Tabelul nr.5 Repartizarea petițiilor după solicitări a. 2019

Categoria		CNDDCM	MSMPS	TOTAL
Adresări		461	93	554
inclusiv	Subiect de dezacord cu gr.de dizab.	151	57	208
	Eliberare copii, rectificări certificate	148	3	151
	Confirmare certificate/cotoare	60	0	60
	Eliberare duplicat	325	1	326
	Incorectitudine în comportament	0	0	0
	Ajutor social/material	16	5	21
	Colective	3	0	3
	Informație p-ru MSMPS	2	0	2
	Informații de competența altor instituții	5	4	9
	Petiții repetate	4	3	7
	Explicare recom. de muncă	2	0	2
	Anonime	2	0	2
	E-mail	5	1	6
Ordine	Recurs	16	0	16
	Control	77	0	77
Comisia de experți		1	0	1
Comisia de litigii		10	0	10
Judecăți		35	5	40
Total		1324	171	1495

Managementul Secției Elaborări Științifico-metodice, Analiză și Evaluare

În perioada anului 2019 au fost organizată pilotarea compartimentului „Tulburări mentale și de comportament” din Criteriile de determinare a dizabilității la adulți și copii”, aprobate ulterior pentru aplicare prin Ordinul Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale nr. 497 din 22 aprilie 2019 „Cu privire la aprobarea Criteriilor de determinare a dizabilității la adulți și copii, compartimentul „Tulburări mentale și de comportament”.

Începând cu luna ianuarie 2019 prin ordinul CNDDCM nr. 192 din 28 decembrie 2018 „Cu privire la organizarea și desfășurarea pilotării Criteriilor de determinare a dizabilității la copii (0-18 ani) în conformitate cu Clasificarea Internațională a Funcționării, Dizabilității și Sănătății” a fost inițiată pilotarea acestora pentru perioada anilor 2019-2020. În acest context au fost organizate și desfășurate instruirile Specialiștilor în relații sociale din cadrul Structurilor teritoriale ale Consiliului Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă în vederea utilizării Criteriilor socio – educaționale pentru copiii cu dizabilități (Chestionare de evaluare a capacităților și performanțelor copiilor în activități și participare cât și a factorilor de mediu) - instruite 52 persoane;

Au fost elaborate Criteriile de determinare a procentului pierderii capacității de muncă în cazul accidentului de muncă sau a bolii profesionale, care, urmare aprobării Ordinului Consiliului Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă nr. 59 din 18 aprilie 2019 „Cu privire la organizarea și desfășurarea pilotării Criteriilor de determinare a procentului pierderii capacității de muncă în cazul accidentului de muncă sau a bolii profesionale”, au fost pilotate în cadrul Consiliului și, ulterior, aprobate prin Ordinul MSMPS nr. 127 din 11 februarie 2020: „Cu privire la aprobarea Instrucțiunii privind determinarea procentului pierderii capacității de muncă, ca urmare a accidentului de muncă sau a bolii profesionale și Criteriilor de determinare a procentului pierderii capacității de muncă în cazul accidentului de muncă sau a bolii profesionale”. În prezent se pregătește publicația Recomandărilor metodice privind determinarea procentului pierderii capacității de muncă, ca urmare a accidentului de muncă sau a bolii profesionale.

În scopul creșterii nivelului de cunoștințe a specialiștii implicați în procesul de determinare a dizabilității și capacității de muncă în funcție de specificul activității acestora din cadrul Consiliului SESMAE, cu suportul logistic și financiar al Organizației Mondiale a Sănătății, a organizat și desfășurat 4 runde de instruirii tematice în domeniul Clasificării Internaționale a Funcționării, Dizabilității și Sănătății. În cadrul acestor cursuri au fost instruiți 109 persoane, experți din cadrul Serviciului pentru deperminarea gradului de dizabilitate și din Derviciile de control al determinării gradului de dizabilitate, precum și Specialiși în relații sociale.

Participări la instruirile internaționale:

1. Training of Trainers , Values in Public Service and Ethics, Tibilisi, Georgia, 08.05.-11.05.2019;
2. Regional Round Table and TOT on Management and Leadership with Moldova, Ukraine and Georgia Kiev, Ukraine, 21- 26.07.2019

Participări la Conferinte internaționale:

1. POLITICILE UNIUNII EUROPENE CU IMPACT ASUPRA ECONOMIEI SOCIALE, Conferința internațională științifico-practică „Teoria și practica administrării publice (TPAP - 2019)”, Chișinău, Republica Moldova.

2. AVANTAJELE IMPLEMENTARII UNUI SISTEM DE MANAGEMENT A RESPONSABILITĂȚII SOCIALE ÎN INSTITUȚIILE PUBLICE DIN REPUBLICA MOLDOVA, CONFERINȚA ȘTIINȚIFICĂ INTERNAȚIONALĂ “CONTABILITATEA ȘI FINANȚELE – LIMBAJE UNIVERSALE ALE AFACERILOR” Pitești, România.

În anul 2019 a fost elaborat studiul științific: Estimarea fenomenului dizabilității la populația adultă din Republica Moldova, prezentat în cadrul Congresului Sănătate Publică la 26 octombrie 2019 și, ulterior publicat în Revista „Sănătate Publică, economie și management în medicină”.

Indicatorii de bază privind activitatea Serviciului pentru determinarea Dizabilității, a Serviciilor de control al determinării gradului de dizabilitate, Structurilor teritoriale și Biroului de înregistrare și arhivare în perioada anului 2019

**Date statistice cu privire la determinarea dizabilității (primară și repetată),
anii 2017-2019**

Pe parcursul anului 2019 în cadrul Consiliului Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă au fost expertizate primar și repetat 72213 persoane (adulți și copii), dintre care au fost încadrate în grad de dizabilitate 68609 persoane - 95% din numărul de persoane expertizate, inclusiv 60918 adulți și 7691 copii. Persoanele adulte cu dizabilități (primari și repetați) constituie 84,4%, copiii până la vârsta de 17 ani, 11 luni și 29 zile – 11,7%.

Tabelul nr.6 Dizabilitatea primară și repetată, adulți și copii, anii 2017-2019

	2017		2018		2019	
	c/abs	%	c/abs	%	c/abs	%
Total adresări la CNDDCM	63256	100%	50500	100%	70145	100
Inclusiv adulți	55588	87,9%	43615	86,4%	62271	88,8%
Inclusiv copii	7668	12,1%	6885	13,6%	7874	11,2%
TOTAL persoane cu dizabilități (primari și repetați)	59807	94,5%	45957	91%	66923	95%
inclusiv cu: - grad sever	7295	12,2	5006	10,9%	8369	12,5%
- grad accentuat	34388	57,5	25558	55,6%	31961	47,8%
- grad mediu	18124	30,3	15393	33,5%	26593	39,7%
Inclusiv adulți cu dizabilități TOTAL (primari și repetați)	52212	82,5%	39136	77,5%	59232	84,6%
inclusiv cu: - grad sever	5661	10,8	3301	8,5%	6647	11,2%
- grad accentuat	30543	58,5	22125	56,5%	28406	48%
- grad mediu	16008	30,7	13710	35%	24179	40,8%
Inclusiv copii cu dizabilități TOTAL (primari și repetați)	7595	12,0%	6821	13,5%	7691	11,7%
inclusiv cu: - grad sever	1634	21,5	1705	25%	1722	22,4%
- grad accentuat	3845	50,6	3433	50,3%	3555	46,2%
- grad mediu	2116	27,9	1683	24,7%	2414	31,4%
Neîncadrați Total	1634	2,6%	1634	3,2%	2420	3,3%
Inclusiv adulți (primari și repetați)	1566	2,8%	1512	3,5%	2240	3,5%
Inclusiv copii (primari și repetați)	68	0,9%	122	1,8%	180	2,3%

Analiza comparativă a datelor statistice privind structura dizabilității persoanelor aduse și copiilor, încadrați primar și repetat în grad de dizabilitate în anii 2018 și 2019, stabilește creșterea cu 23% a numărului total de persoane recunoscute cu dizabilități, precum și creșterea ponderii acestora din numărul total de adresări cu 4%. În anul 2019, comparativ cu anul 2018, s-a majorat cu 34% numărul persoanelor adulte încadrate în grad de dizabilitate și numărul copiilor, recunoscuți cu dizabilități – respectiv cu 11,4%.

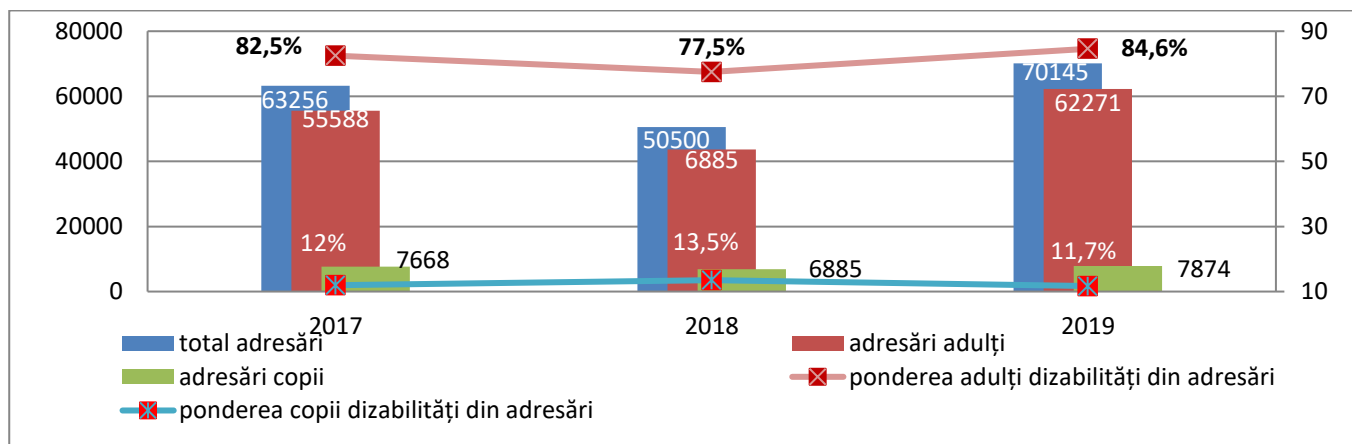
Numărul persoanelor adulte, expertizate primar și repetat, încadrate în gradele de dizabilitate sever, accentuat și mediu, în anul 2019, comparativ cu anul 2018, s-a majorat semnificativ, crescând și ponderea procentuală a numărului aduților, încadrați în grad sever și mediu, totodată, micșorându-se ponderea persoanelor adulte, încadrate în grad accentuat.

Numărul total al copiilor, recunoscuți cu dizabilități, expertizați primar și repetat, încadrați în anul 2019 în grad de dizabilitate s-a micșorat, comparativ cu anul 2018. Ponderea copiilor încadrați în grad

accentuat și sever în anul 2019 s-a micșorat comparativ cu anul 2018 cu 2,6% și respectiv cu 4,1%, în grad mediu – a crescut cu 6,7%.

În anul de referință numărul total al persoanelor adulte și copii (primari și repetați) neîncadrați în grad de dizabilitate, comparativ cu anii 2017 și 2018, când au fost neîncadrați 1634 persoane, a crescut cu 32,5% - 2420 cazuri, în cerșere a fost în această perioadă și ponderea persoanelor neîncadrate din numărul total de adresări la CNDDCM. Aceiași tendință s-a înregistrat și la ponderea persoanelor adulte neîncadrate în grad de dizabilitate și respectiv a copiilor neîncadrați în grad de dizabilitate, mai accentuată fiind această tendință la copii de vârstă 17 ani 11 luni și 29 de zile: a.2017- 0,9%, a.2018 – cu creștere pînă la 1,8% și în 2019 – pînă la 2,3%.

Diagrama nr.2 Dizabilitatea primară și repetată, adulți și copii, anii 2017-2019

Dizabilitatea fără termen

În anul 2019 dizabilitatea fără termen a fost stabilită pentru 378 persoane (a.2018 – 234) din total persoane cu dizabilitate primară –13713 (a.2018 – 8350 persoane) și pentru 5342 persoane cu dizabilitate repetată (a.2018 –3591) din 45519 total persoane (a.2018 – 32437), ceia ce constituie 2,8% din dizabilitatea primară și respectiv 11,7% din dizabilitatea repetată.

Tabelul nr.7. Dizabilitate stabilită fără termen, adulți și copii, a.2016-2019

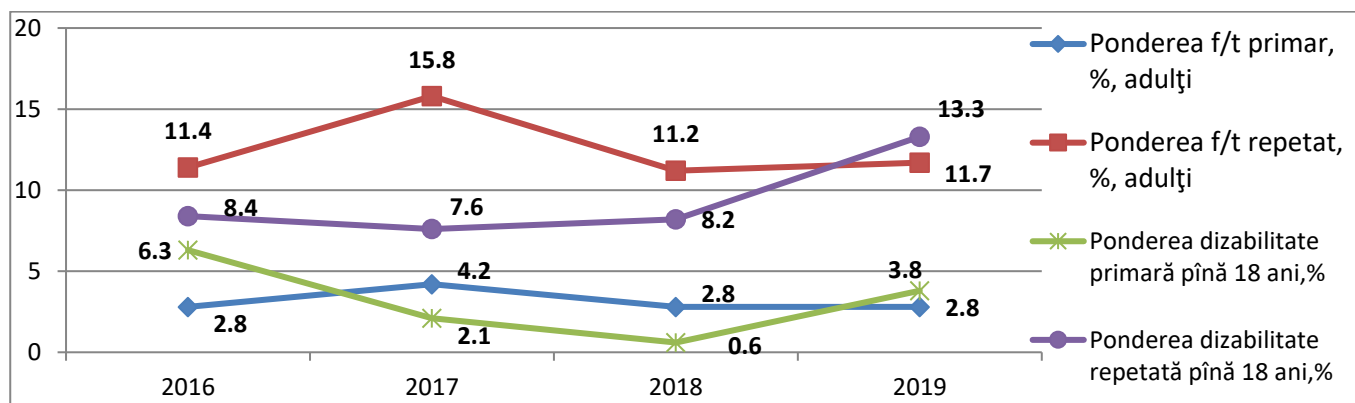
Dizabilitate stabilită fără termen	2016	2017	2018	2019
Adulți cu grad de dizabilitate primar fără termen	313	433	234	378
Adulți cu grad de dizabilitate repetat fără termen	4746	6821	3591	5342
Ponderea dizabilității primare fără termen din total dizabilități primare, % adulți	2,8	4,2	2,8	2,8
Ponderea dizabilității repetate fără termen din total dizabilitate repetată, %, adulți	11,4	15,8	11,2	11,7
Copii cu dizabilitate primară pe un termen de pînă la 18 ani	107	29	7	55
Copii cu dizabilitate repetată pe un termen de pînă la 18 ani	614	471	454	828
Ponderea dizabilității primare fără termen din total dizabilități primare, % copii	6,3	2,1	0,6	3,8
Ponderea dizabilității repetate fără termen din total dizabilitate repetată, %, copii	8,4	7,6	8,2	13,3

Comparativ cu anul 2018 se constată o ușoară majorare a ponderii dizabilității fără termen repetate cu 0,7%, menținându-se la același nivel ponderea dizabilității primare.

Totodată, dizabilitatea pentru un termen de pînă la 17 ani 11 luni și 29 de zile a fost stabilită pentru 55 copii (a.2018-7) din total persoane cu dizabilitate primară - 1444 (a.2018- 1234) și pentru 828 copii cu dizabilitate repetată (a.2018 –454) din 6249 total persoane (a.2018 – 5524), ceia ce constituie 3,8% din dizabilitatea primară și respectiv 13,3% din dizabilitatea repetată.

Comparativ cu anul 2018 a fost stabilită creșterea substanțială atît a ponderii dizabilității pentru un termen de pînă la 17 ani 11 luni și 29 de zile primare, cît și repetate, respectiv cu 3,2% și cu 5,1%.

Diagrama nr.3. Dizabilitatea stabilită fără termen, adulți și copii, a.2016-2019

Rezultatele expertizării primare a persoanelor adulte în vîrstă de 18 ani și peste

Pe parcursul anului 2019, conform datelor statistice au fost expertizate primar 15665 persoane adulte (a.2018 – 10376), dintre care 87,5% - 13713 persoane au fost recunoscute persoane cu dizabilități, (în anul 2018 – 8350 - 80%), dintre care:

- 5032 (37%) – locuitori urbani (a.2018 - 39%), inclusiv 4450 în vîrstă aptă de muncă și 582 – de vîrstă pensionară;
- 8681 (63%) – locuitori rurali, respectiv: 8007 – de vîrstă aptă de muncă și 674 – de vîrstă pensionară.

Totodată, în anul de referință, 2019, a fost prelungit concediul medical la - 951 persoane (a.2018-1253), nu s-au încadrat în grad de dizabilitate - 922 persoane (anul 2018 –710 persoane).

În urma accidentelor de muncă au fost recunoscute primar persoane cu dizabilități 16 persoane (a.2018- 8), în urma bolilor profesionale - 1 (a. 2018- 0), în urma avariei de la Cernobîl - 5 persoane (a. 2018 -2), din numărul militarilor – 25 (a.2018 - 17), persoane cu dizabilități din copilărie – 149 (a. 2018 - 333).

Analiza datelor din tabelul nr. 6 denotă o majorare considerabilă a numărului total de adresări la Consiliul Național pentru determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă, după tendința de micșorare înregistrată în anii 2015-2018.

De menționat și descreșterea semnificativă a numărului de persoane cu dizabilități din copilărie, comparativ cu anii 2017 și 2018.

Tabelul nr.8 Structura dizabilității primare persoane de 18 ani și peste, anii 2015-2019

	2015	2016	2017	2018	2019
Total adresări la CNDDCM	14514	13542	13062	10376	15665
din ei: recunoscute persoane cu dizabilități	11204	10944	10337	8350	13713
s-a prelungit concediul medical	2324	1626	1739	1253	951
nu s-au încadrat în grad de dizabilitate	933	870	915	710	922
persoane cu dizabilități în urma accidentelor de muncă	13	6	5	8	16
persoane cu dizabilități în urma bolilor profesionale	0	0	1	0	1
persoane cu dizabilități în urma avariei CA Cernobîl	5	2	2	2	5
persoane cu dizabilități din numărul militarilor	24	17	11	17	25
persoane cu dizabilități din copilărie	224	161	222	333	149

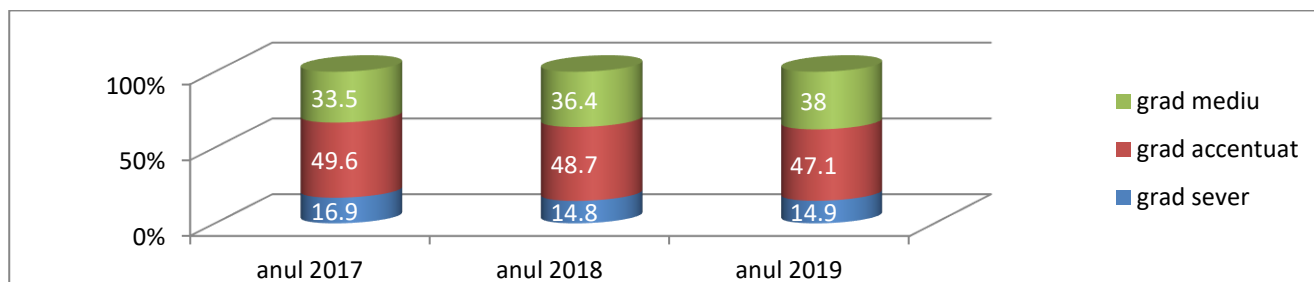
Analiza dizabilității primare în rîndul persoanelor adulte în anul 2019 comparativ cu anul 2018, denotă următoarele: atît în anul 2019, cît și în anul 2018, în structura dizabilității primare predomină gradul accentuat, fiind urmat de gradul mediu și apoi de gradul sever.

Totodată, conform structurii, ponderea gradului sever este de 14,9%, în creștere comparativ cu anul precedent (14,8%), precum și a gradului mediu – 38,0%, în anul 2018- 36,4 %, ponderea gradului accentuat a descrescut în anul 2019 cu 1,6% pînă la 46,6%, (a.2018 – 48,7%).

Tabelul nr.9 Structura dizabilității primare conform gradelor de dizabilitate (anii 2018-2019)

	Grad sever				Grad accentuat				Grad mediu			
	abs		%		abs		%		abs		%	
	2018	2019	2018	2019	2018	2019	2018	2019	2018	2019	2018	2019
TOTAL	1238	2039	14,8 %	14,9%	4072	6465	48,7	47,1	3040	5209	36,4	38,0%

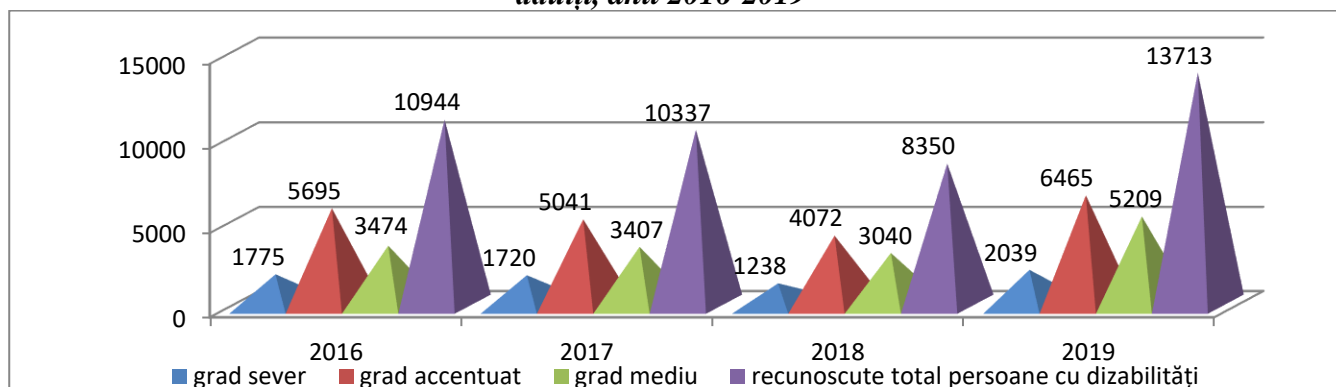
Diagrama nr.4 Structura dizabilității primare conform gradelor de dizabilitate, adulți, a. 2017-2019,%

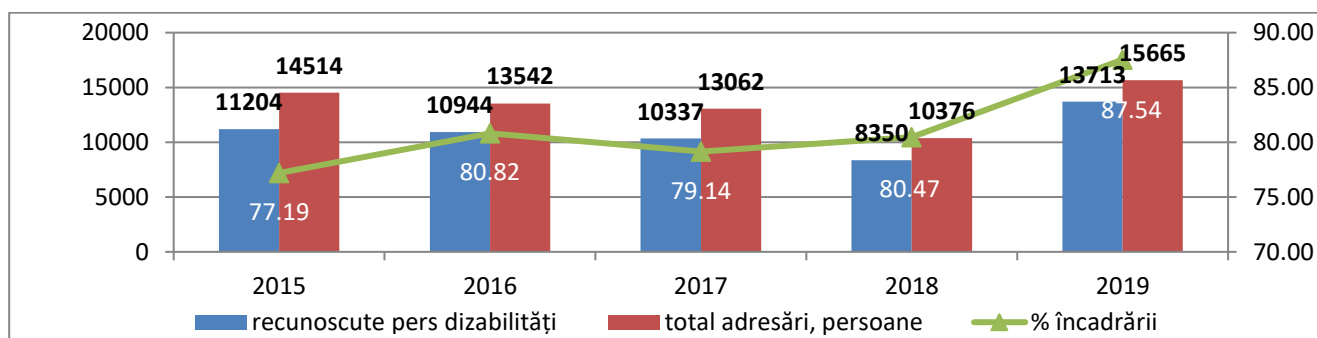
În structura dizabilității primare predomină bărbații cu 60% – 8200 persoane (femei – 5513). Analiza dizabilității pe grupe de vârstă denotă un număr mai mare al persoanelor cu dizabilități după vârsta de 50 de ani – 8179/60%. Totodată, numărul persoanelor cu dizabilități rămâne înalt și pentru segmentul de vârstă 40-49 de ani – 2984 persoane (22%).

Incidența dizabilității primare la 100 000 locuitori în anul 2019 este de 482.0 comparativ cu 290,9 în anul 2018 și este în creștere cu 192 la 100 mii locuitori. În funcție de mediul de trai în anul 2019 la 100 mii locuitori din mediul urban revin 407,7 persoane recunoscute primar persoane cu dizabilități, iar din mediul rural – 540,6 persoane. Comparativ cu anul 2018 se denotă o majorare considerabilă a dizabilității primare atât în mediul urban, cât și în cel rural la 100 mii locuitori.

Diagrama nr.5 Structura dizabilității primare conform gradelor de dizabilitate, adulți, anii 2016-2019

Diagrama nr. 6 Ponderea persoanelor adulte recunoscute cu dizabilități din numărul total de adresări, persoane adulte, aa. 2015-2019

Creșterea ponderii numărului persoanelor adulte recunoscute cu dizabilități din numărul total de adresări a persoanelor adulte în perioada anului 2019 de la 80,47% la 87,54% este cauzat de excluderea unui număr considerabil de adresări la Consiliu în vederea avizării prelungirii certificatelor de concediu medical (modificările cadrului legislativ, în vigoare de la 01.07.2019).

Analiza structurii dizabilității primare conform nozologiilor la persoanele de peste 18 ani în anul de referință denotă prevalența tumorilor - 20,0% (a.2018 -20,4%), inclusiv tumorilor maligne (74,3%), care în 47% cazuri au dus la dizabilitate accentuată și în 25,8% – la dizabilitate severă.

Pe locul II sunt bolile aparatului circulator - 18% (anul 2018 -20,2%), dintre care 38,4% constituie bolile cerebro-vasculare și 28,9% - boala ischemică a inimii, urmare cărora au fost recunoscute persoane cu dizabilitate accentuată în 43% cazuri și în 33,8%- la recunoașterea gradului mediu de dizabilitate la persoanele în vîrsta aptă de muncă.

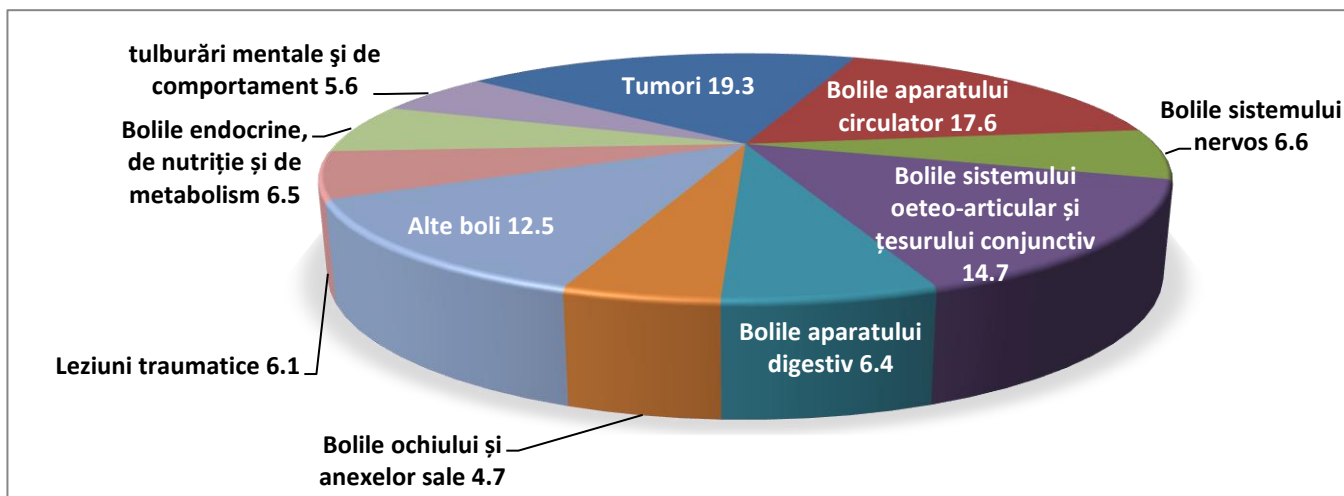
Pe locul III – se plasează bolile sistemului osteoarticular și țesutului conjunctiv -14,6% (a.2018-12,4%), 41,4% dintre care constituie artrozele și 28,6% - bolile degenerative ale coloanei vertebrale.

Pe locul IV se plasează Bolile endocrine, de nutriție și de metabolism –7,2% (a.2018- 7,4%), inclusiv diabetul zaharat – 70% și afecțiunile glandei tiroide -10,1%.

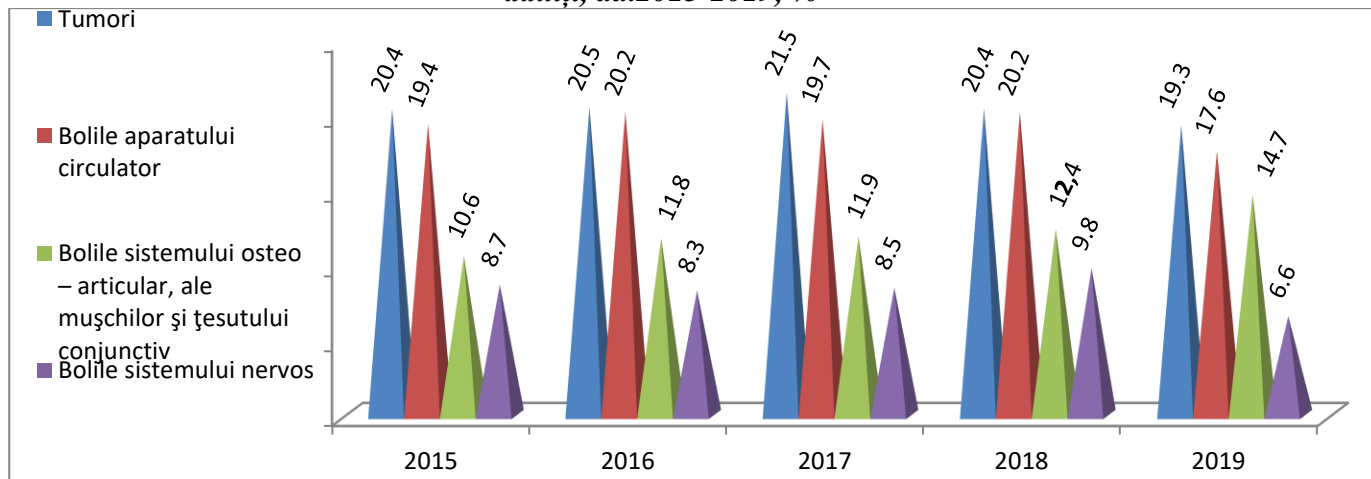
Locul V este ocupat de Bolile sistemului nervos – au determinat o pondere de 6,9 % din dizabilitatea primară la adulți (a.2018- 9,8%), inclusiv epilepsia și sindroamele epileptice- respectiv - 14%.

Leziunile traumatice –6,2% (a.2018 – 5,7%), bolile aparatului digestiv- 6,6% (a.2018 – 5,5%), inclusiv ciroza hepatică – 63,2%, Tulburările mentale – 5,7%, (a.2018 - 4.9%); bolile ochiului și anexelor sale – 4% (a.2018 – 4%), urmare cărora în vîrsta aptă de muncă predomină gradul mediu – 40,3%, în vîrsta pensionară – gradul sever – 22%.

Diagrama nr. 6 Structura dizabilității primare conform nozologiilor, vîrsta de 18 ani și peste, a.2019, %

Diagrama nr.7 Structura dizabilității primare în funcție de nozologiile predominante, adulți, aa.2015-2019, %

Structura dizabilității primare în funcție de nozologiile predominante la persoanele de vârstă de 18 ani și peste în perioada anilor 2015-2019 are următoarele tendințe:

Ponderea tumorilor după creșterea cu 1% în anul 2017, în anul 2018 a revenit la nivelul de 20,4, cu diminuare cu 1,1% în anul de referință;

Ponderea bolilor aparatului circulator în anul de raportare s-a micșorat cu 2,6%, comparativ cu anul 2018, în anii precedenți variind în limitele 19,4-20,2%;

Se atestă creșterea ponderii bolilor sistemului osteo-articular, ale mușchilor și țesutului conjunctiv de la 10,6% în anul 2015 până la 14,7% în anul 2019, menținându-se această tendință de majorare a ponderii în perioada anilor 2015-2019 (de la 10,6% în a.2015 până la 14,7% în a.2019);

În anul 2019 numărul de cazuri de boli ale sistemului nervos s-a micșorat considerabil – cu 2,9% (comparativ cu anul 2018), după creșterea cu circa 1% înregistrată, în comparație cu anii 2015-2017.

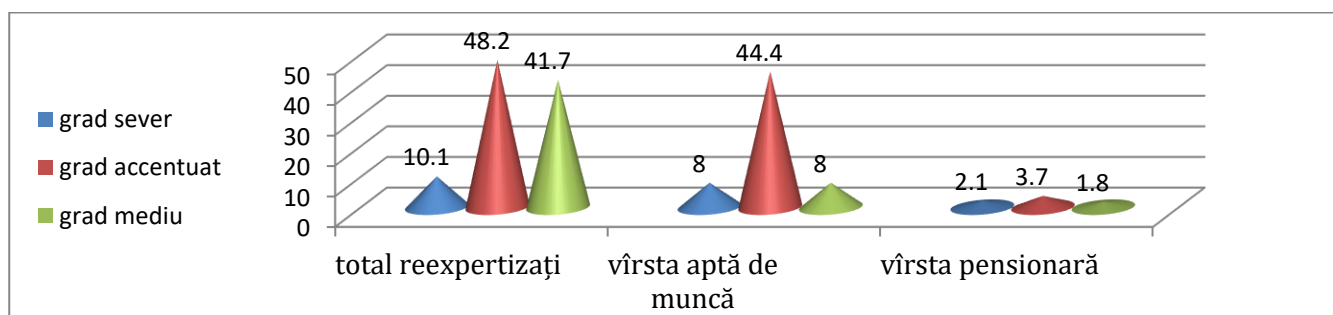
Expertizarea repetată a persoanelor cu dizabilități de vârstă 18 ani și peste

Din numărul total de 46606 persoane reexpertizate în anul 2019 la 4608 (9,9%) persoane a fost determinat gradul sever de dizabilitate, la 21941 – gradul accentuat (47%) și la 18970 (40,7%) – gradul mediu. Analizând aceiași indicatori în categoria de vârstă aptă de muncă se atestă următoarea situație: din 42039 persoane reexpertizate la 3642 persoane (8,7%) – stabilit gradul sever de dizabilitate, la 20235 persoane (48,1%) – gradul accentuat, gradul mediu – 18162 persoane (43,2%). Din numărul persoanelor de vârstă pensionară reexpertizate: din 3513 persoane la 966 (27,5%) persoane a fost stabilit gradul sever, la 1706 persoane (48,6%) – gradul accentuat și la 808 (23%) – gradul mediu. Astfel, în categoria de vârstă pensionară ponderea gradului sever este mai mare cu 19% decât în vârstă aptă de muncă, ponderea gradului accentuat – respectiv cu 1,6%, ponderea gradului mediu în vârstă aptă de muncă fiind semnificativ mai mare decât în vârstă pensionară – cu 19,1%.

Tabelul nr.9 Rezultatele reexpertizării persoanelor adulte cu dizabilități în anul 2019

	Număr reexpertizați		Din nou încadrați în grad de dizabilitate		din ei:					
					Grad sever		Grad accentuat		Grad mediu	
	c/abs	%	c/abs	%	c/abs	%	c/abs	%	c/abs	%
Total: inclusiv:	46606	100	45519	97,7	4608	10,1	21941	48,2	18970	41,7
În vârstă aptă de muncă	43093	92,2	42039	90,2	3642	8,0	20235	44,4	18162	39,9
Vârstă pensionară	3513	7,8	3480	7,5	966	2,1	1706	3,7	808	1,8

Diagrama nr.8 Structura dizabilității repetate la persoanele de 18 ani și peste, anul 2019, %

În anul 2019 ponderea persoanelor din nou încadrate în grad de dizabilitate s-a majorat neînsemnat – cu 0,1% comparativ cu anul 2018 (de la 97,6% până la 97,7%). De menționat, că în perioada anilor 2014-2018 a existat tendința de descreștere a ponderii persoanelor din nou încadrate în grad de dizabilitate de la 98,9% (a.2014) – la 97,6% în anul 2018, în anii 2015-2017, menținându-se aproximativ la aceleași valori de 98,4-98,5%.

Ponderea persoanelor neîncadrate în grad de dizabilitate din numărul celor reexpertizate a suferit de asemenea modificări: cu creștere în anul 2015, comparativ cu anul 2014- de la 1,1% pînă la 1,6% și menținându-se la aceleași valori în următorii ani 2016 și 2017, dar cu creștere pînă la 2,4 % în anul 2018, în anul 2019 – cu o ușoară diminuare – pînă la 2,3%.

Tabelul nr.10 Rezultatele reexpertizării persoanelor adulte cu dizabilități, anii 2015-2019

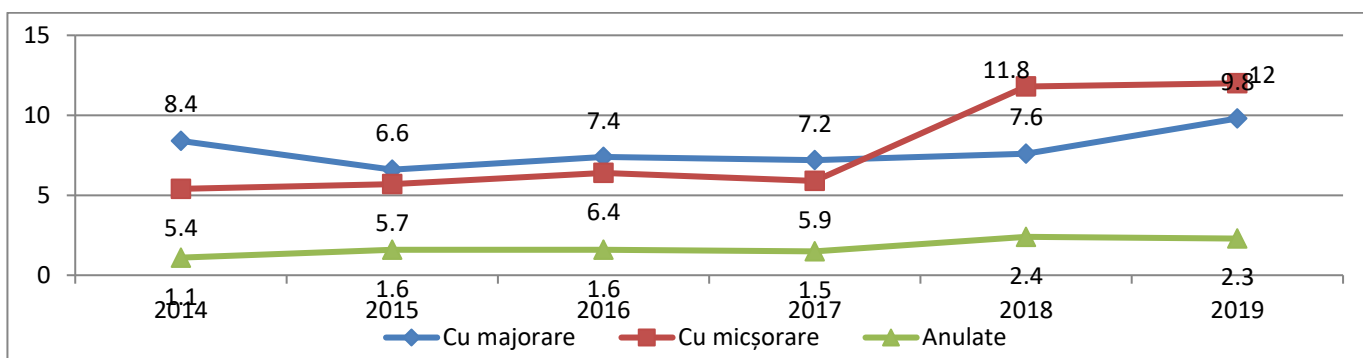
	2015		2016		2017		2018		2019	
	c/abs	%	c/abs	%	c/abs	%	c/abs	%	c/abs	%
Număr reexpertizați total	40438	100	42584	100	42695	100	33239	100	46606	100
Din nou încadrați în grad de dizabilitate	39797	98,4	41912	98,4	42044	98,5	32437	97,6	45519	97,7
Dizabilitatea a fost stabilită fără termen	3588	8,9	4766	11,2	6821	16,0	3591	11,7	5342	11,5
Persoane neîncadrate în grad de dizabilitate	641	1,6	672	1,6	651	1,5	802	2,4	1087	2,3
Persoane cu dizabilități din copilărie	2827	7,0	2994	7,0	3104	7,3	2687	8,1	3703	7,9

Tabelul nr.11 Modificarea gradelor de dizabilitate, adulți expertizați repetat, anii 2015-2019

Perioada	Număr reexpertizați total	Cu majorare		Cu micșorare		Anulate	
		c/abs	%	c/abs	%	c/abs	%
2015	40438	2659	6,6	2285	5,7	636	1,6
2016	42584	3132	7,4	2709	6,4	672	1,6
2017	42695	3064	7,2	2518	5,9	651	1,5
2018	33239	2515	7,6	3922	11,8	802	2,4
2019	46606	4561	9,8	5611	12,0	1087	2,3

Modificarea cu majorare a gradelor de dizabilitate la persoanele de 18 ani și peste, expertizate repetat prezintă o creștere cu 2,2% în anul 2019, comparativ cu anul precedent, în anii 2015-2018 avînd o tendință de majorare stabilă de la 6,6% la 7,6%. În procesul de modificare a gradelor de dizabilitate cu anularea acestora în perioada anilor 2015-2018 s-a determinat o creștere, atingînd valorile de la 1,6% (a.2015) pînă la 2,4% în anul 2018 și o ușoară diminuare cu 0,1%, ajungînd la 2,3% în a.2019. Modificarea gradelor de dizabilitate cu micșorare în perioada de referință demonstrează o creștere substanțială, practic dublîndu-se în anul 2018 - 11,8%, comparativ cu anul 2017 (5,9%), după o creștere ușoară în perioada anilor 2015-2016 și o creștere cu 0,5% în anul 2017, în anul 2019 – a înregistrat o creștere cu 0,3%, comparativ cu anul 2018. De menționat, că această creștere considerabilă a modificării gradelor de dizabilitate cu micșorare este determinat de modificarea gradelor de dizabilitate din accentuat în mediu, care în anul 2018 a crescut practic de două ori, majorîndu-se cu 1,4% și în anul 2019.

Diagrama nr.9 Modificarea gradelor de dizabilitate la persoanele adulte expertizate repetat, anii 2015-2019, %

Tab.12 Dizabilitatea primară și repetată a persoanelor adulte după tipurile de dizabilități, sem. II a.2019, nr. cazuri

	Afectări mintale	Afectări senzoriale de auz	Afectări senzoriale de vedere	Afectări de vorbire	Afectări senzoriale	Afectări ale sistemelor cardiovascular, hematologic, imunitar și respirator	Afectări ale sistemelor digestiv, metabolic și endocrin	Afectări urogenitale și de reproducere	Afectări neuromusculoscheletice și ale mișcărilor	Afectări ale pielii și structurilor aferente	TOTAL
Primari	354	21	262	2	4	855	1916	491	2298	55	6258
Repețați	1695	64	902	17	7	3032	5029	1143	7105	184	19178
Total	2049	85	1164	19	11	3887	6945	1634	9403	239	25436

Analiza dizabilității persoanelor de 18 ani și peste (locuitori urbani și rurali, primari și repețați) după tipurile de afectări în perioada lunilor iulie-decembrie anul 2019 denotă următoarele:

- pe I loc se plasează Afectările neuromusculoscheletice și ale mișcărilor aferente - 9403 persoane, ce constituie 37,0% din numărul total persoane adulte recunoscute cu dizabilități (primari și repețați) în perioada lunilor iulie-decembrie anul 2019.

- pe locul II se află Afectările sistemelor digestiv, metabolic și endocrin – 6945 persoane, sau 27,3% din numărul total.

- Afectările sistemelor cardiovascular, hematologic, imunitar și respirator dețin locul III cu 3887 persoane, ce constituie 15,3%.

- Afectările mintale se plasează pe locul IV, cu 2049 cazuri, constituind 8,1%, urmate de Afectările urogenitale și de reproducere (1634 persoane/6,4%) și Afectările senzoriale de vedere cu 1164 persoane (4,6%) și Afectări ale pielii și structurilor aferente cu 239 persoane/0,9% și Afectări senzoriale de auz cu 85 persoane/0,3%.

- Ultimele locuri le revin Afectări de vorbire – 19 persoane, sau 0,1% și Afectări senzoriale de alte tipuri – 11 persoane.

De menționat, că categoria persoanelor cu dizabilități repetate, locuitori ai localităților rurale constituie 40-50% din toate tipurile de dizabilități.

Concomitent informăm, că datele statistice referitor la tipurile de dizabilități în perioada lunilor iulie-decembrie anul 2019 pot conține unele erori din motive obiective (în anul 2019 a fost creată baza de date a arhivei Consiliului și inițiată introducerea informației respective, în pofida faptului, că metodologia determinării gradului de dizabilitate în prezent nu prevede acest tip de clasificare, fiind necesară instruirea personalului).

Tabelul nr.13 Recomandările din Programele individuale de reabilitare și incluziune socială, oferite persoanelor adulte în perioada lunilor iulie-decembrie 2019

	Recomandări	Total recomandat	Caz primar			Caz repetat		
			Total	recomandat		Total	recomandat	
				urban	rural		urban	rural
1	Tratament și supraveghere la medicul de familie	23102	5571	2002	3569	17531	6253	11278
2	Kinetoterapie	6572	1504	534	970	5068	1800	3268
3	Reabilitare medicală	13488	3448	1234	2214	10040	3597	6443
4	Îngrijiri paliative	204	83	26	57	121	57	64
5	Mijloace asistive	352	88	33	55	264	103	161
6	Protezare auditivă	85	20	6	14	65	17	48
7	Protezare a membrilor superioare	25	6	2	4	19	5	14
8	Endoprotezare	1001	245	81	164	756	246	510
9	Tratament și supraveghere la specialist de profil	23026	5552	1998	3554	17474	6235	11239

10	Psihoterapie	4148	1087	407	680	3061	1170	1891
11	Îngrijiri medicale la domiciliu medicală	140	44	20	24	96	41	55
12	Consumabile medicale	8142	2000	713	1287	6142	2241	3901
14	Protezare oculară	62	19	5	14	43	13	30
15	Protezare a membrelor inferioare	144	48	23	25	96	36	60
16	Ajutor permanent din partea altei persoane	253	82	35	47	171	68	103
17	Altele	3529	826	308	518	2703	935	1768
18	Ccondiții obișnuite de muncă, locul de muncă actual	1464	378	168	210	1086	522	564
19	Adaptarea locului de muncă, inclusiv tehnologii, echipamente etc.	9822	2234	779	1455	7588	2599	4989
20	Muncă la domiciliu	2232	492	157	335	1740	571	1169
21	Orientare profesională	911	133	37	96	778	259	519
22	Suport/asistare la angajarea în câmpul muncii	1478	271	80	191	1207	380	827
23	Reabilitare profesională	274	76	32	44	198	87	111
24	Activitate de muncă în condiții obișnuite	2251	519	198	321	1732	601	1131
25	Întreprindere specializată	398	73	25	48	325	110	215
26	Încadrarea în muncă la angajatorul unde a avut loc accidentul de muncă/boală profesională	8	3	0	3	5	2	3
27	Formare profesională	429	64	18	46	365	123	242
28	Altele	6926	1588	534	1054	5338	1876	3462
29	Îngrijire la domiciliu	175	60	26	34	115	40	75
30	Asistență personală	1845	557	223	334	1288	512	776
31	Plasament familial	12	5	3	2	7	3	4
32	Centru de zi	6	1	1	0	5	1	4
33	Casă comunitară	3	1	0	1	2	1	1
34	Echipă mobilă	428	153	61	92	275	101	174
35	Centru de plasament temporar	17	3	1	2	14	7	7
36	Respiro	52	14	5	9	38	8	30
37	Reutilizarea/adaptarea încăperii de locuit	7	2	2	0	5	1	4
38	Altele(reabilitarea sanatorială)	3225	726	263	463	2499	916	1583
39	Educația în instituția de învățământ	119	9	5	4	110	50	60
40	Program individual de educație fizică	135	10	4	6	125	55	70
41	Sisteme auditive individuale, sisteme auditive de învățare în grup, sisteme de amplificare	5	0	0	0	5	1	4
42	Consiliere și asistență psihologică, terapie psiholog,	28	2	1	1	26	10	16
43	Centru de resurse pentru educație incluzivă din instituția de învățământ	1	0	0	0	1	0	1
44	Serviciul de Asistență Psihopedagogică	21	2	0	2	19	6	13
45	Literatură în varianta sonoră	0	0	0	0	0	0	0
46	Consiliere și asistență psihopedagogică	2	0	0	0	2	0	2
47	Translare în limbajul mimico-gestual /limbajul semnelor	1	0	0	0	1	0	1
48	Adaptarea accesului și spațiului interior al instituției de învățământ	21	2	0	2	19	8	11
49	Materiale didactice și instructive în sistemul Braille	1	0	0	0	1	0	1
50	Consiliere și asistență logopedică	5	0	0	0	5	3	2
51	Învățământ la distanță	1	0	0	0	1	1	0
52	Învățământ la domiciliu	2	0	0	0	2	1	1
53	Învățământ conform programului-tip cu abordări individualizate	5	0	0	0	5	2	3
54	Asistență în învățare, cadru didactic de sprijin	5	1	0	1	4	2	2
55	Consiliere și asistență psihopedagogică (surdopedagog)	2	0	0	0	2	0	2
56	Altele	1	0	0	0	1	0	1
	Total	116665	28027	10060	17967	88638	31690	56948

În perioada lunilor iulie - decembrie 2019 echipele nr.4 - nr.15 din cadrul Serviciului pentru determinarea gradului de dizabilitate au eliberat persoanelor adulte, care au fost recunoscute cu dizabilități (primar și repetat) în total 116665 de recomandări în Programele individuale de reabilitare și incluziune socială (anexă la Certificatul de dizabilitate), inclusiv:

În categoria Recomandări de asistență și reabilitare medicală: în 23102 de cazuri a fost recomandat Tratament și supraveghere la medicul de familie și în 23026 cazuri - Tratament și supraveghere la specialist de profil; în 13488 cazuri – au fost oferite recomandări de Reabilitare medicală și în 6572 cazuri – Kinetoterapie, la 2014 persoane au fost recomandate Îngrijirile paliative, la 4148 persoane a fost recomandată Psihoterapia, Endoprotezarea – la 1001 persoane cu dizabilități.

Totodată, în categoria Recomandări de muncă și activitate profesională au fost oferite următoarele recomandări: în 9822 cazuri - Adaptarea locului de muncă, inclusiv tehnologii, echipamente etc.; Muncă la domiciliu – în 2232 cazuri; Suport/asistare la angajarea în câmpul muncii la 1478 persoane, Orientare profesională – 911 persoane, Reabilitare profesională - în 274 cazuri, Formare profesională - la 429 persoane cu dizabilități.

Recomandările de servicii sociale oferite persoanelor cu dizabilități sunt: la 140 persoane - Îngrijiri medicale la domiciliu; Asistență personală – la 1845 persoane, Plasament familial a fost recomandat la 12 persoane, în 428 cazuri a fost recomandată Echipa mobilă, Centru de plasament temporar la 17 persoane și la 52 a fost recomandat Respiro.

Recomandări pentru procesul educațional (pentru copii și persoane adulte aflate în proces de instruire) sunt următoarele: Adaptarea accesului și spațiului interior al instituției de învățământ a fost recomandat la 21 de persoane cu dizabilități, Serviciul de Asistență Psihopedagogică la 21 persoane și la 119 persoane a fost recomandat Educația în instituția de învățământ, Program individual de educație fizică în 135 cazuri, Consiliere și asistență psihologică, terapie psihologică – la 28 persoane.

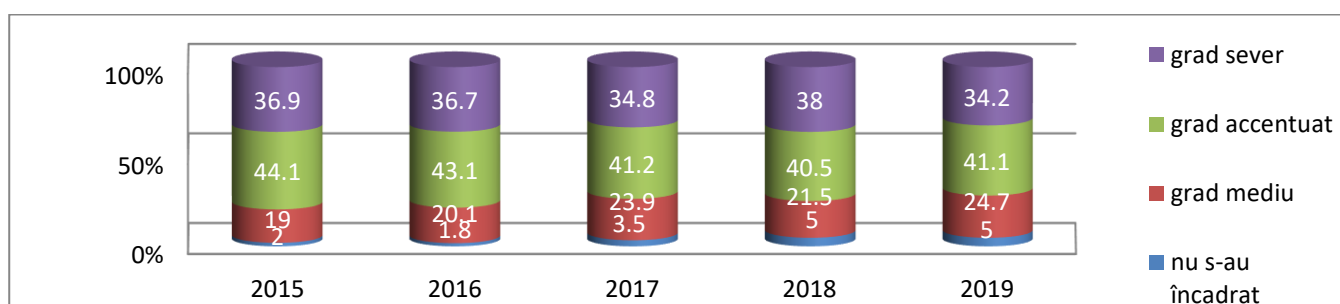
Dizabilitatea primară la copii pînă la 17 ani, 11 luni și 29 zile

În anul 2019 au fost expertizate primar total 1521 persoane de 0-17 ani 11 luni 29 zile (a.2018-1302 copii), dintre care au fost recunoscute persoane cu dizabilități 1444 copii (a.2018-1238 persoane). Nu s-au încadrat în grad de dizabilitate – 76 copii (a.2018- 63).

Analiza comparativă a structurii dizabilității primare la persoane 0-18 ani în anii 2015-2019 denotă o tendință de diminuare a ponderii persoanelor recunoscute primar cu grad de dizabilitate de la 97,6% în anul 2015 și 98,2% în a.2016 pînă la 95% în anii 2018 și 2019, și, respectiv- creșterea ponderii procentuale a persoanelor neîncadrate în grad de dizabilitate de la 2,0 în a.2014 și 1,8 în anul 2016 pînă la 5,0% în anul 2018 și anul de referință.

Se atestă o modificare a repartizării pe grade a persoanelor recunoscute cu dizabilitate. Astfel, pe toată perioada anilor 2015-2019 se menține tendința de micșorare a ponderii gradului accentuat de la 44,1% în anul 2015 pînă la 40,5% în anul 2018 și o ușoară creștere pînă la 41,1% în anul 2019. Ponderea gradului mediu de dizabilitate, după creșterea în anii 2015-2017 de la 19,0% la 23,9%, în anul 2018 a scăzut la 21,5%, iar în anul 2019 s-a majorat pînă la 24,7%. În aceeași perioadă se determină o creștere procentuală a gradului sever de dizabilitate în anul 2018 – 38%, după tendința de micșorare de la 36,9% în anul 2015 – la 34,8% în anul 2017, micșorîndu-se pînă la 34,2 în anul 2019.

Diagrama nr.10 Structura dizabilității primare la copii de 0-18 ani după grade de dizabilitate, %

În structura dizabilității primare conform vârstei predomină segmentul de 7 – 15 ani 11 luni 29 zile – 40,0%. Totodată, rămâne semnificativ și segmentul de vârstă de 0-2ani 11 luni 29 zile – 27,8%. Distribuția dizabilității primare după mediul de trai este de 593 (41%) copii din mediul urban (a.2018 – 493 copii), unde preponderent este gradul sever - 238 copii (40,1%), gradul accentuat - 237 copii (39,9%), gradul mediu-118 copii (20%); din sectorul rural 851 copii (58,9%) (a.2018 – 745 copii), preponderent este gradul accentuat- 357 copii (42%), urmat de gradul sever 256 copii (30,1%) și mediu-238 copii (27,9%).

Gradul sever (147/37,9%) și gradul accentuat (129/40,2%) predomină în tulburări mentale și de comportament – 388 cazuri, cel mediu (112/31,0%) în malformații congenitale, deformații și anomalii cromosomiale – 361 cazuri.

Pentru segmentul de vârstă de 0-2ani 11 luni 29 zile predominante sunt malformații congenitale, deformații și anomalii cromosomiale – 227 cazuri (56,5%); pentru segmentul 3-6ani 11 luni 29 zile – tulburările mentale și de comportament – 159 cazuri (42%); 7-15ani 11 luni 29 zile – tulburările mentale și de comportament – 200 cazuri (34,7%); 16-17ani 11 luni 29 zile – tulburările mentale și de comportament – 22 cazuri (25,6%).

Tabelul nr.15. Incidența dizabilității la copii în vârstă de 0-17 ani 11luni 29 zile, a.2018-2019

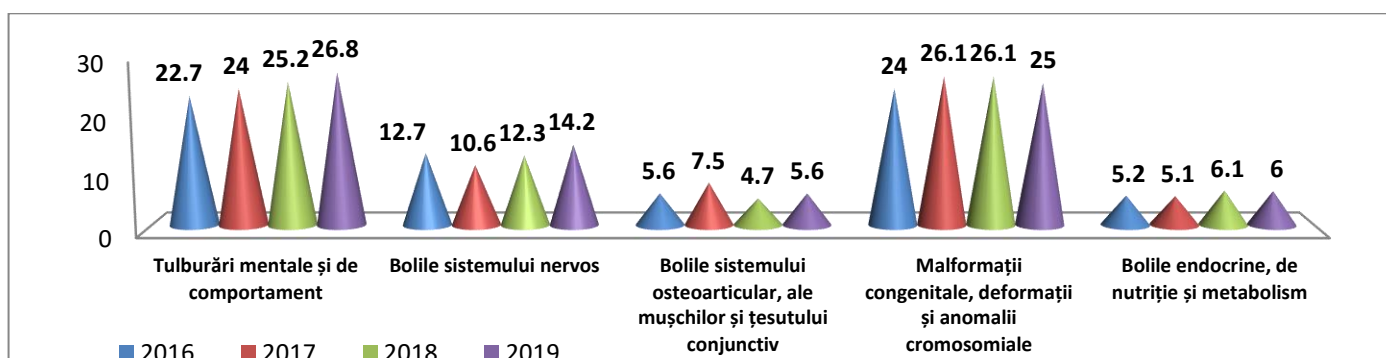
TOTAL				inclusiv după gradul de dizabilitate											
				gradul sever				gradul accentuat				gradul mediu			
2018		2019		2018		2019		2018		2019		2018		2019	
abs.	la 1000 copii	abs.	la 1000 copii	abs.	la 1000 copii	abs.	la 1000 copii	abs.	la 1000 copii	abs.	la 1000 copii	abs.	la 1000 copii	abs.	la 1000 copii
1238	1,8	1444	2,1	471	0,69	494	0,7	501	0,7	594	0,9	266	0,4	356	0,5

Incidența dizabilității primare la persoane de vârstă 0 -17 ani 11 luni 29 zile pentru anul 2019 este de 2,1 la 1000 copii, a.2018 – 1,8 ‰. Incidența gradului sever se menține aproximativ la același nivel. A gradului accentuat și mediu a crescut cu 0,2‰ și, respectiv cu 0,1‰.

Tabelul nr.14 Rezultatele expertizării primare a dizabilității (copii), aa.2015-2019

Denumirea	2015		2016		2017		2018		2019	
	c/abs	%	c/abs	%	c/abs	%	c/abs	%	c/abs	%
Total adresări la CNDDCM	1619	100	1691	100	1454	100	1302	100	1521	100
din ei: recunoscute persoane cu dizabilități	1580	97,6	1661	98,2	1400	96,2	1238	95,0	1444	95,0
Inclusiv: - Grad sever	583	36,9	609	36,7	487	34,8	471	38,0	494	34,2
- Grad accentuat	697	44,1	717	43,1	578	41,2	501	40,5	594	41,1
- Grad mediu	300	19,0	335	20,1	335	23,9	266	21,5	356	24,7
nu s-au încadrat în grad de dizabilitate	32	2,0	30	1,8	49	3,5	63	5,0	76	5,0

Diagr.11. Structura dizabilității primare conform nozologiilor predominante, copii, aa.2016-2019, %

În dependență de nozologia, în baza căreia s-a stabilit dizabilitatea primară, pe parcursul ultimilor ani predominante au fost malformațiile congenitale, deformații și anomalii cromosomiale.

În anul 2019 - I loc le revine tulburărilor mentale și de comportament 388 cazuri, inclusiv- retard mental - 227 cazuri, dintre care 91 cazuri (44,4%) revin categoriei de vârstă 0-2 ani 11 luni 29 zile.

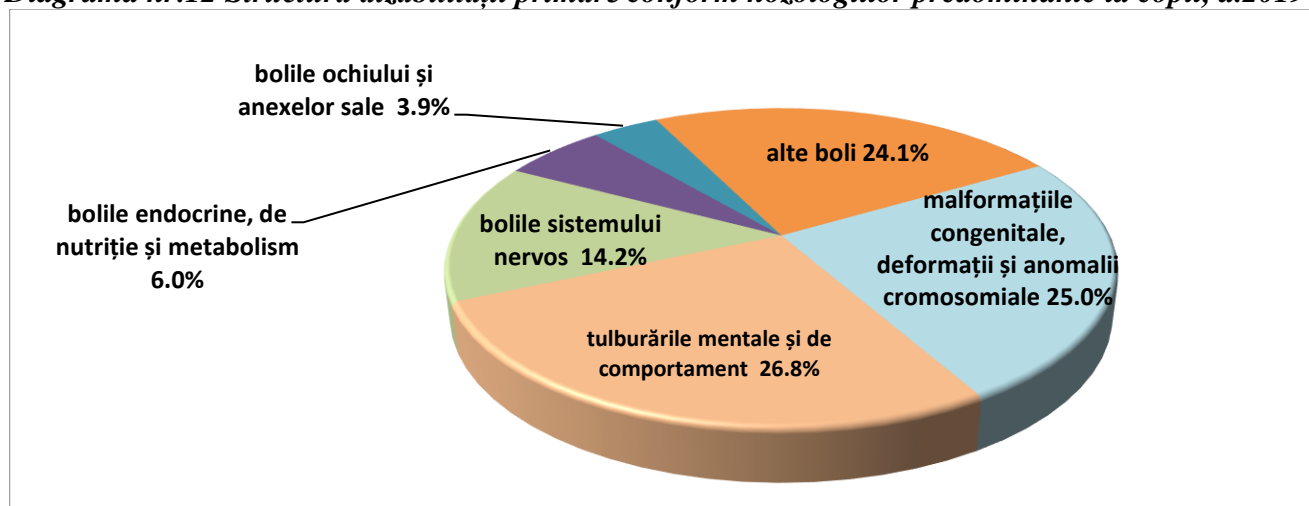
Pe locul II s-au plasat malformațiile congenitale deformațiile și anomalii cromosomiale – 361 cazuri, inclusiv malformații congenitale ale aparatului circulator - 118 cazuri (32,7%), din care 60,2% revine segmentului de vârstă 0-2 ani 11 luni 29 zile.

Locul III revine patologiilor sistemului nervos – 205 cazuri, inclusiv paralizia cerebrală infantilă - 47 cazuri (22,9%).

De menționat, că în anul 2019 se menține practic la același nivel ca în anul 2018 - 6,0% (87 cazuri) ponderea bolilor endocrine, de nutriție și metabolism, comparativ cu anii 2016-2017 (5,1-5,2%), plasându-se pe locul IV.

Patologiile sistemului osteo-articular, mușchilor și țesutului conjunctiv – 81 (5,6%) cazuri. Bolile aparatului respirator – 12 cazuri (0,8%), bolile ochiului și anexelor sale – 57 cazuri (3,9%), grad mediu în 53%. Bolile urechii și apofizei mastoide – 47 cazuri, inclusiv surditatea – 44 cazuri, care a adus la grad accentuat în 75%.

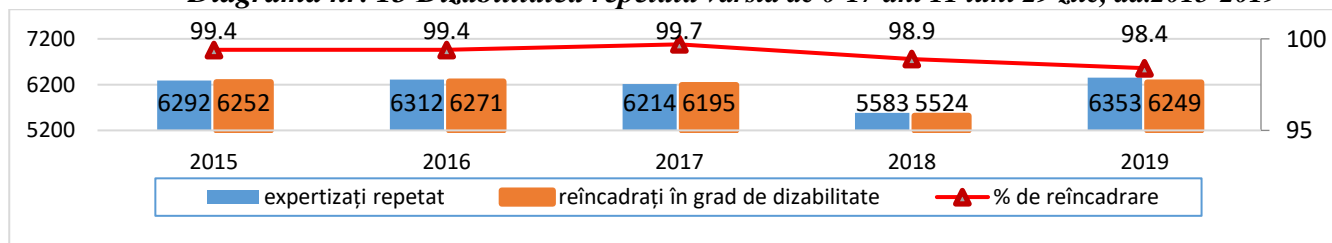
Diagrama nr.12 Structura dizabilității primare conform nozologiilor predominante la copii, a.2019

Dizabilitatea repetată la copii 0-17 ani 11 luni 29 zile

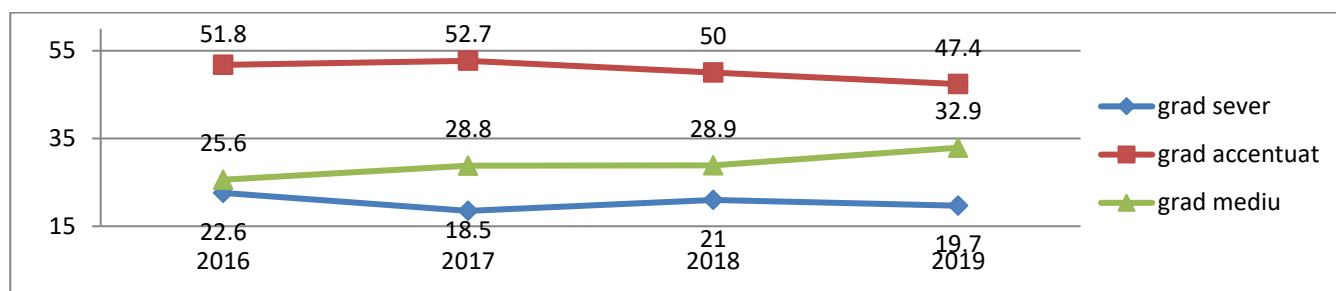
În anul 2019 au fost expertizați repetat 6353 copii (a.2018 – 5583). Grad de dizabilitate repetat a fost stabilit în 6249 cazuri (a.2018 – 5524). Comparativ cu anul 2018 numărul persoanelor expertizate repetat a crescut semnificativ - cu 12,1%, precum și numărul persoanelor reîncadrate în grad de dizabilitate a crescut cu 11,6%. De menționat, că în anul 2019, comparativ cu anul 2018 a descrescut procentul de reîncadrare cu 1,3% (de la 99,7% până la 98,4%).

Diagrama nr. 13 Dizabilitatea repetată vârsta de 0-17 ani 11 luni 29 zile, aa.2015-2019

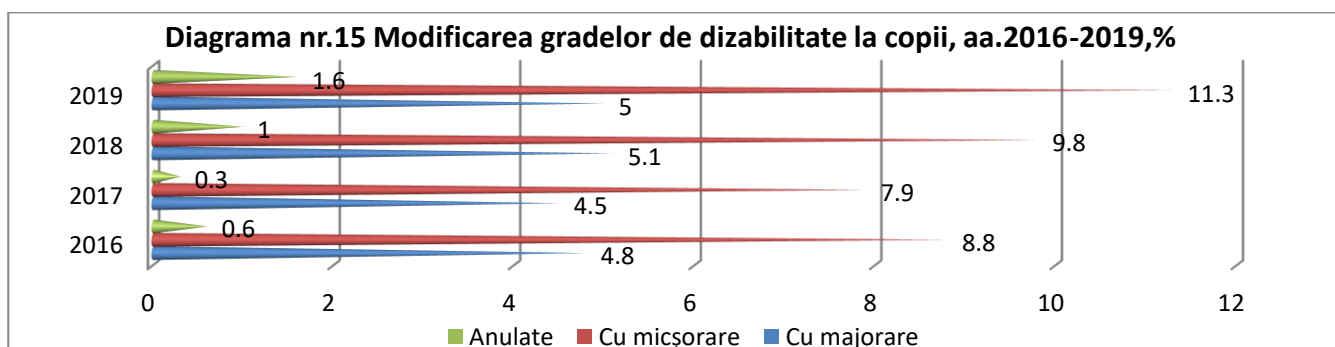

Distribuția dizabilității repetate după mediul de trai: din mediul urban 2276 (36,4%) copii, inclusiv grad sever- 549 copii (24,1%), grad accentuat- 1068 copii (46,9%), grad mediu- 659 copii (29%); din sectorul rural 3973 copii (63,6%), grad sever 679 copii (17,1%), grad accentuat-1893 copii (47,6%), și mediu-1401 copii (35,3%).

Diagrama nr. 14 Structura gradelor de dizabilitate repetată, copii, a.2016-2019, în %

Menționăm, că în anul 2019 ponderea gradului accentuat și gradului sever s-a micșorat - cu 2,6% și, respectiv cu 1,3%, a gradului mediu a crescut cu 4% comparativ cu a.2018.

Pe parcursul anului 2019, în categoria copiilor în vârstă de 0 – 17 ani 11 luni 29 zile în total au fost 1139 modificări de grad (a.2018 – 890), inclusiv majorat în 319 cazuri/5% (a.2018 – 285/5,1%), micșorat – 716 cazuri/11,3% (a.2018 - 548/9,8%) și anulat la 104 persoane, ce constituie 1,6%, (a.2018 – 57/1%).

Tabelul 16 Dizabilitatea primară și repetată după tipurile de dizabilități la copii, sem. II a.2019, cazuri

	Afectări mintale	Afectări senzoriale de auz	Afectări senzoriale de vedere	Afectări de vorbire	Afectări senzoriale	Afectări ale sistemelor cardiovascuar, hematologic, imunitar și respirator	Afectări ale sistemelor digestiv, metabolic și endocrin	Afectări urogenitale și de reproducere	Afectări neuromusculoscheletic e și ale mișcărilor aferente	Afectări ale pielii și structurilor aferente pielii	Total
Primari	216	16	43	0	1	64	126	29	269	19	783
Repețați	635	57	132	1	7	224	459	160	1078	62	2815
Total	851	73	175	1	8	288	585	189	1347	81	3598

Analiza dizabilității copiilor în vârstă de 0 – 17 ani 11 luni 29 zile (locuitori urbani și rurali, primari și repețați) în perioada lunilor iulie-decembrie anul 2019 denotă următoarele:

- pe I loc se plasează Afectările neuromusculoscheletice și ale mișcărilor aferente - 1347 persoane, cu ponderea de 37,4% din numărul total de copii, recunoscuți persoane cu dizabilități (prima și repetat);

- pe locul II se află Afectările mintale – 851 copii, ce constituie 23,7% din numărul de copii recunoscuți cu dizabilități în perioada respectivă;

- Afectările sistemelor digestiv, metabolic și endocrin – 585 copii, ce constituie 16,3% se plasează pe locul III;

- Afectările sistemelor cardiovascuar, hematologic, imunitar și respirator cu 288 persoane, sau 8%, dețin locul IV, fiind urmate de Afectări urogenitale și de reproducere (189 persoane/5,3%),

Afectările senzoriale de vedere cu 175 persoane, constituind 4,9% și Afectări ale pielii și structurilor aferente pielii – 81 copii, sau 2,3%, Afectări senzoriale de auz cu 73 copii, sau 2%.

- Ultimele locuri le revin Afectărilor senzoriale de alte tipuri cu 8 copii/0,2% și Afectărilor de vorbire – 1 copil.

- De menționat, că categoria persoanelor cu dizabilități repetate, locuitori ai localităților rurale constituie 40-50% din toate tipurile de dizabilități.

Tabelul nr.17 Recomandări din Programul individual de reabilitare și incluziune socială, perioada 01.07.2019-31.12.2019, copii

N/O	Recomandări	Total recomandat (primar și repetat)	Caz primar			Caz repetat		
			Total	recomandat		Total	recomandat	
				urban	rural		urban	rural
1	Tratament și supraveghere la medicul de familie	3382	722	302	420	2660	927	1733
2	Kinetoterapie	1348	290	123	167	1058	368	690
3	Reabilitare medicală	3233	694	292	402	2539	884	1655
4	Îngrijiri paliative	3	0	0	0	3	1	2
5	Mijloace asistive	263	48	22	26	215	82	133
6	Protezare auditivă	66	12	3	9	54	21	33
7	Protezare a membrelor superioare	7	1	0	1	6	3	3
8	Endoprotezare	48	4	3	1	44	21	23
9	Tratament și supraveghere la specialist de profil	3371	718	299	419	2653	924	1729
10	Psihoterapie	2927	573	242	331	2354	815	1539
11	Ingrijiri medicale la domiciliu medicală	12	4	2	2	8	5	3
12	Consumabile medicale	139	32	19	13	107	47	60
13	Intervenție timpurie	127	65	32	33	62	22	40
14	Protezare oculară	36	11	5	6	25	12	13
15	Protezare a membrelor inferioare	2	1	1	0	1	0	1
16	Ajutor permanent din partea altei persoane	58	19	12	7	39	14	25
17	Altele	2062	390	167	223	1672	613	1059
18	Activitate de muncă în condiții obișnuite la locul de muncă actual	6	2	1	1	4	1	3
19	Adaptarea locului de muncă, inclusiv tehnologii, echipamente etc.	19	4	1	3	15	5	10
20	Muncă la domiciliu	7	2	0	2	5	1	4
21	Orientare profesională	248	23	11	12	225	84	141
22	Suport/asistare la angajarea în câmpul muncii	11	0	0	0	11	3	8
23	Reabilitare profesională	12	4	2	2	8	1	7
24	Activitate de muncă în condiții obișnuite	4	1	0	1	3	1	2
25	Întreprindere specializată	6	1	0	1	5	1	4
26	Încadrarea în muncă la angajatorul unde a avut loc accidentul de muncă/boală profesională	0	0	0	0	0	0	0
27	Formare profesională	139	17	8	9	122	44	78
28	Altele	35	5	1	4	30	10	20
29	Îngrijire la domiciliu	17	4	0	4	13	10	3
30	Asistență personală	383	145	81	64	238	114	124
31	Plasament familial	3	2	2	0	1	0	1
32	Centru de zi	10	0	0	0	10	7	3
33	Casă comunitară	0	0	0	0	0	0	0
34	Echipă mobilă	6	0	0	0	6	0	6
35	Centru de plasament temporar	2	0	0	0	2	1	1
36	Respiro	134	60	35	25	74	37	37
37	Reutilizarea/adaptarea încăperii de locuit	1	0	0	0	1	0	1
38	Altele(reabilitarea sanatorială)	401	97	43	54	304	117	187
39	Educația în instituția de învățământ	3128	586	245	341	2542	872	1670

40	Program individual de educație fizică	2983	543	226	317	2440	835	1605
41	Sisteme auditive individuale, sisteme auditive de învățare în grup, sisteme de amplificare	40	8	5	3	32	12	20
42	Consiliere și asistență psihologică, terapie psihologică	2128	429	180	249	1699	578	1121
43	Centru de resurse pentru educație incluzivă din instituția de învățământ	553	125	62	63	428	130	298
44	Serviciul de Asistență Psihopedagogică	1108	251	116	135	857	267	590
45	Literatură în varianta sonoră	13	3	1	2	10	3	7
46	Consiliere și asistență psihopedagogică	88	21	11	10	67	30	37
47	Translare în limbajul mimico-gestual /limbajul semnelor	20	2	0	2	18	7	11
48	Adaptarea accesului și spațiului interior al instituției de învățământ	268	45	19	26	223	87	136
49	Materiale didactice și instructive în sistemul Braille	15	3	2	1	12	6	6
50	Consiliere și asistență logopedică	961	239	107	132	722	226	496
51	Învățământ la distanță	2	1	0	1	1	1	0
52	Învățământ la domiciliu	32	5	3	2	27	10	17
53	Învățământ conform programului-tip cu abordări individualizate	577	129	63	66	448	145	303
54	Asistență în învățare din partea cadrului didactic de sprijin	864	206	91	115	658	220	438
55	Consiliere și asistență psihopedagogică (surdopedagog)	78	19	5	14	59	23	36
56	Altle	132	99	45	54	33	10	23
	Total	31518	6665	2890	3775	24853	8658	16195

În perioada lunilor iulie-decembrie 2019 echipele nr.1 - nr.3 din cadrul Serviciului pentru determinarea gradului de dizabilitate au eliberat copiilor de vîrsta 17 ani, 11 luni și 29 de zile, care au fost recunoscuți cu dizabilități (primar și repetat) în total 31518 de recomandări în Programele individuale de reabilitare și incluziune socială (anexă la Certificatul de dizabilitate), inclusiv:

În Categoria: Recomandări de asistență și reabilitare medicală: în 3382 de cazuri a fost recomandat Tratament și supraveghere la medicul de familie și în 3371 cazuri - Tratament și supraveghere la specialist de profil; în 3233 cazuri au fost oferite recomandații de Reabilitare medicală și în 1348 cazuri – Kinetoterapie, la 2927 persoane a fost recomandată Psihoterapia, la 127 copii – recomandată Intervenția timpurie și 263 cazuri - Mijloace asistive.

Totodată, în domeniul Recomandări de muncă și activitate profesională au fost oferite următoarele recomandări: în 19 cazuri - Adaptarea locului de muncă, inclusiv tehnologii, echipamente etc.; Orientare profesională – 248 persoane, Formare profesională – la 139 copii cu dizabilități;

Recomandările de servicii sociale oferite persoanelor cu dizabilități sunt: la 17 persoane - Ingrijiri medicale la domiciliu; Asistență personală – la 383 persoane, Plasament familial a fost recomandat la 3 persoane, în 6 cazuri a fost recomandată Echipa mobilă, Centru de plasament temporar la 17 persoane și la 134 a fost recomandat Respiro.

În compartimentul Recomandări pentru procesul educațional (pentru copii și persoane adulte aflate în proces de instruire) au fost oferite următoarele recomandări: Consiliere și asistență psihologică, terapie psihologică – la 2128 copii, Educația în instituția de învățământ la 3128 copii, Program individual de educație fizică - în 2983 cazuri. Adaptarea accesului și spațiului interior al instituției de învățământ a fost recomandat la 268 de copii cu dizabilități, Consiliere și asistență logopedică - la 961 copii, la 864 copii a fost recomandată Asistență în învățare din partea cadrului didactic de sprijin, Serviciul de Asistență Psihopedagogică în 1108 cazuri și în 88 cazuri - Consiliere și asistență psihopedagogică.

Activitatea Serviciilor de control al determinării gradului de dizabilitate

În cadrul Serviciilor de control al determinării gradului de dizabilitate al Consiliului Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă pe parcursul anului 2019 au fost examinate repetat total 3271 persoane (a.2018 – 1102), dintre care în vârstă aptă de muncă – 2922 persoane (a.2018 – 1014), vârstă pensionară – 193 persoane (a.2018 – 69) și copii – 156 persoane (a.2018 – 19).

În mod de recurs au fost expertizate repetat - 2108 persoane, deciziile fiind modificate în 1179 cazuri (55,9%), dintre care grad majorat – 663 cazuri, micșorat – 6 cazuri și anulat în 510 cazuri. În mod de control au fost examinate 1163 persoane, deciziile modificate în 536 cazuri (46,1%), dintre care grad majorat – 35 cazuri, micșorat – 212 cazuri și anulat în 289 cazuri.

Analiza activității Serviciilor de control al determinării gradului de dizabilitate în anii 2016-2019 denotă o majorare considerabilă – de circa 3 ori, comparativ cu anul 2018 a numărului de dosare, examinate în mod de recurs de la 718 pînă la 2108 dosare, după micșorarea continuă: în anul 2016 fiind 841 dosare, iar în a. 2017 - 734 dosare, numărul de dosare, examinate în mod de control – se menține tendința de majorare în perioada anilor 2016-2019 de la 120 în anul 2016, la 180 (a.2017) și 371 (a.2018), în anul 2019 triplîndu-se și ajungînd la 1163 dosare.

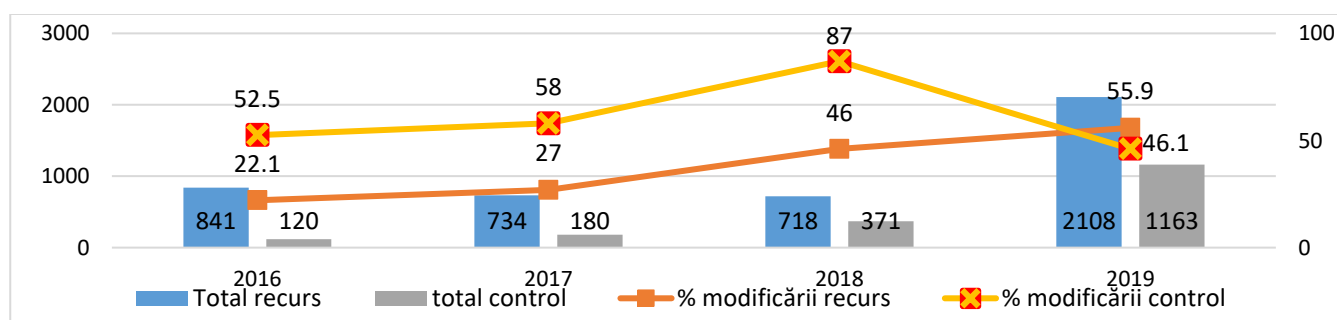
Tabelul nr. 18 Modificarea gradelor de dizabilitate în mod de recurs și de control, anii 2016-2019

	2016		2017		2018		2019	
	c/abs	%	c/abs	%	c/abs	%	c/abs	%
Total expertizate	1468	100	1312	100	1089	100	3271	100
Total expertizate în mod de recurs	841	52	734	55,9	718	65,9	2108	64,4
Din ele decizii de modificare, inclusiv:	186	22,1	195	27	330	46,0	1179	55,9
- Cu majorare	163	87,6	172	88,2	199	60,3	663	56,2
- Cu micșorare	3	1,6	5	2,6	30	9,1	6	0,5
- anulat	20	10,8	18	9,2	101	30,6	510	43,3
Total expertizate în mod de control	120	8,2	180	13,7	371	34,1	1163	35,6
Din ele decizii de modificare, inclusiv:	64	52,5	104	58	324	87	536	46,1
- Cu majorare	1	1,6	1	1,0	121	37,3	35	6,5
- Cu micșorare	41	64,0	68	65,4	147	45,4	212	39,6
- anulat	22	34,4	35	33,6	56	17,3	289	53,9

Totodată se înregistrează tendința de majorare a ponderii modificării gradelor de dizabilitate în mod de recurs, de la 22,1% în anul 2016, 27% în anul 2017, în anul 2018 atingînd nivelul de 46% și în anul 2019 - 55,9%.

Ponderea modificării gradelor de dizabilitate în mod de control în anul 2019 (46,1%) s-a micșorat considerabil, cu 41%, comparativ cu anul 2018, în care a atins nivelul de 87% de la 58% în a.2017. Această micșorare poate fi explicată prin creșterea nivelului de cunoștințe și de experiență a experților din cadrul Serviciului pentru determinarea gradului de dizabilitate, responsabili de acest domeniu.

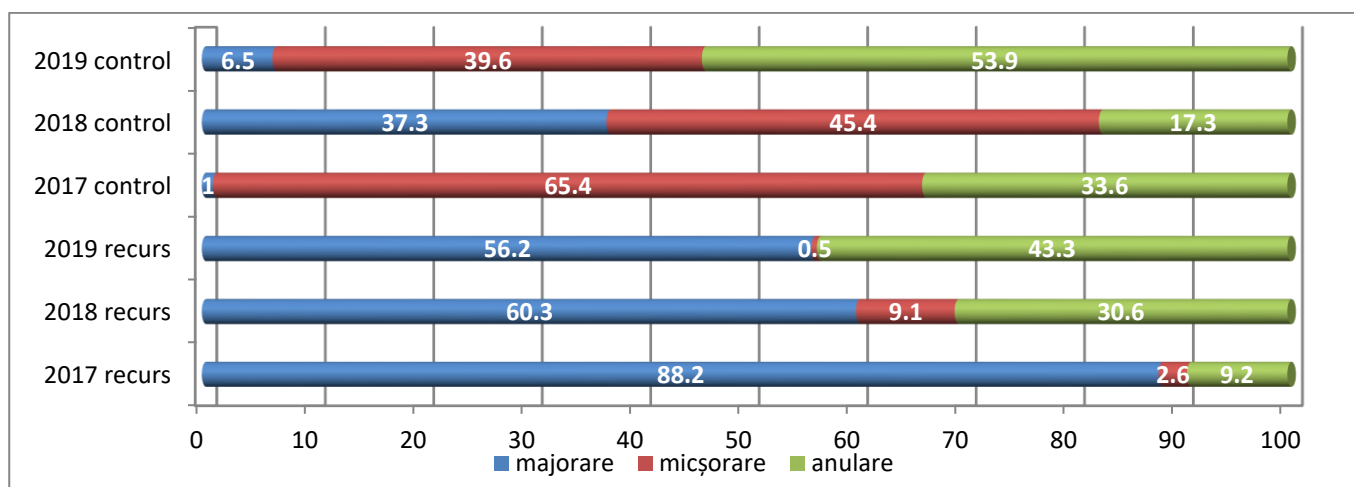
Diagrama nr.16 Ponderea modificării gradelor de dizabilitate, examinate în mod de recurs și de control, a.2016-2019

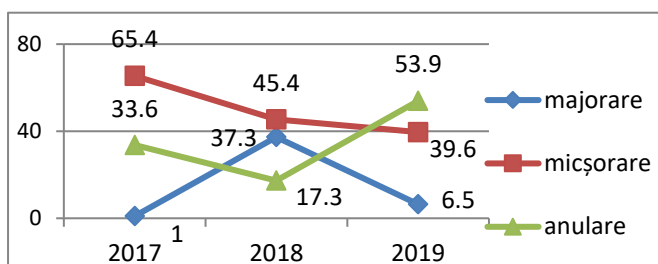
De menționat, că creșterea de circa 3 ori a numărului de dosare examinate de către Serviciile de control în mod de recurs, urmare contestațiilor cetățenilor, poate fi explicat prin faptul, că în

anii 2016 și 2017 persoanele erau prezente în timpul expertizării, iar în anii 2018 și 2019, urmare reformei efectuate în anul 2018, majoritatea persoanelor sunt evaluate de către Serviciul de determinarea a gradului de dizabilitate în temeiul dosarului, în lipsa solicitantului.

Diagrama nr.17 Modificarea gradelor de dizabilitate în mod de recurs și de control, a. 2017-2019

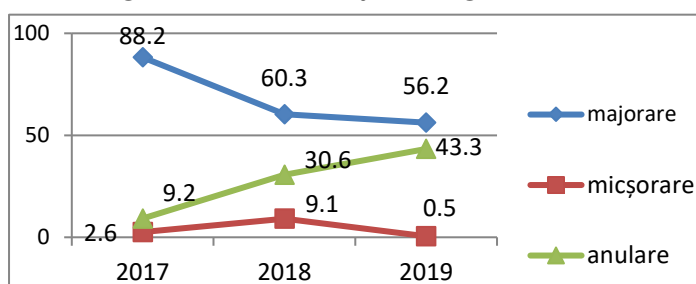

Diagrama nr.18 Modificarea gradelor de dizabilitate în mod de control, a. 2017-2019

În urma examinării dosarelor persoanelor recunoscute cu dizabilități în mod de control în anul 2019 s-a micșorat considerabil pînă la 6,5 de la 37,3 (a.2018) procentul modificării cu majorare a gradelor de dizabilitate, care a crescut de la 1,0% pînă la 37,3% în anul 2018, comparativ cu anul 2017, ponderea modificării gradelor cu micșorare – în anii 2017- 2019 se menține tendința de micșorare pînă la 39,6% în 2019, în anul 2018 fiind 45,4%, iar în anul 2017-65,4%, ponderea anulării gradelor a crescut în anul de raportare de la 17,3% (a.2018) pînă la 53,9% (a.2017 - 33,6%).

Diagrama nr.19 Modificarea gradelor de dizabilitate în mod de recurs, a. 2017-2019

Urmare examinării dosarelor persoanelor recunoscute cu dizabilități în mod de recurs în anul de referință a demonstrat menținerea tendinței de micșorare a ponderii modificării gradelor cu majorare de la 88,2% (a.2017) pînă la 60,3% (a.2018) și respectiv – 56,2 (a.2019), totodată micșorîndu-se considerabil de la 9,1 (a.2018) pînă la 0,5% în anul 2019 ponderea modificării gradelor cu micșorare, dar ponderea anulării gradelor de dizabilitate a crescut de la 30,6%, pînă la 43,3%.

Majorarea considerabilă a ponderii anulării gradelor de dizabilitate de către serviciile de control, urmare examinării repetate a dosarelor ca măsură de control, poate fi determinată de modul de selectare a dosarelor pentru examinare, nefiind funcțional principiul de distribuire aleatorie a acestora prin SIAS.

În perioada de raportare membrii Serviciilor de control au acordat asistența consultativă și metodică echipelor din cadrul Serviciului pentru determinarea gradului de dizabilitate, acordînd consultații în cazurile dificile, au participat la procesul de elaborare și pilotare a criteriilor de determinare a procentului pierderii capacității de muncă urmare accidentelor de muncă și bolilor profesionale.

Serviciul de control nr. 2 a participat la ședințele operative a angajaților Asociațiilor Medicale Teritoriale Buiucani și Rîșcani în scopul familiarizării acestora cu modificările procedurii de determinare a gradului de dizabilitate, aprobate prin Hotărîrea Guvernului nr.357 din 18 aprilie 2018.

În perioada de referință au fost efectuate vizite inopinate de control al activității structurilor teritoriale Orhei, Telenești, Ialoveni, Hîncești de către Serviciul de control nr. 3 și în raioanele Sîngerei, Soroca, Drochia și mun. Bălți de către Serviciul de control nr. 1.

În perioada lunilor anului 2019 au fost prezentate pentru examinare în cadrul Comisiei de Litigii de către: Serviciul de control nr. 1 – 42 de contestații, dintre care în 41 de cazuri au fost menținute deciziile și un caz a fost întors pentru reexaminare, Serviciul de control nr. 2 – 24 cazuri, dintre care – în 23 cazuri deciziile au fost menținute, un dosar a fost întors pentru reexaminare, Serviciul de control nr. 3 – 24 cazuri, dintre care 21 au fost confirmate și 3 cazuri au fost întoarse pentru reexaminare.

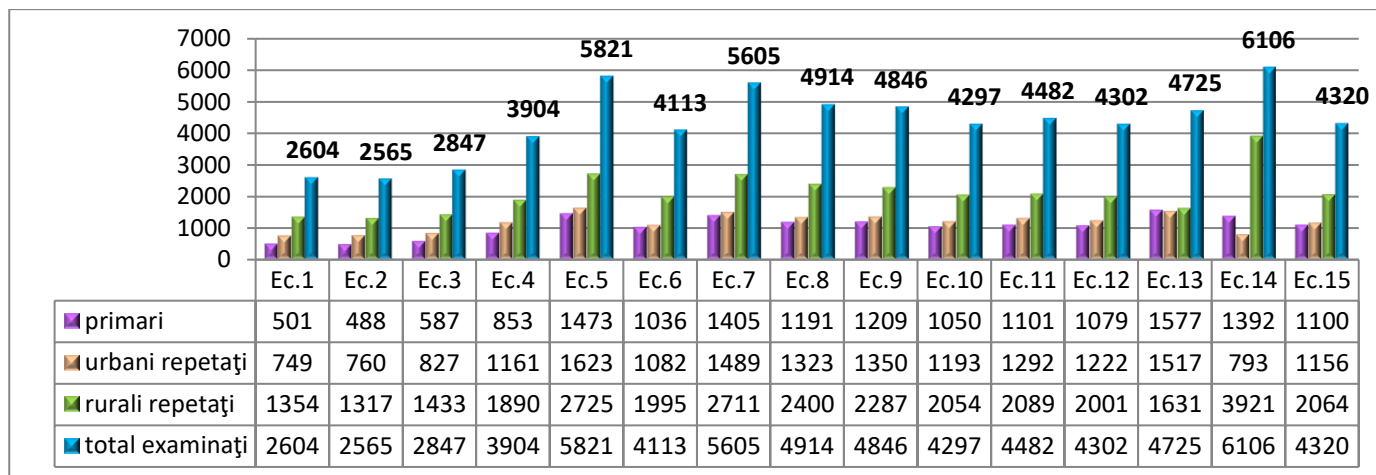
Activitatea Serviciului pentru determinarea gradului de dizabilitate

Urmare analizei datelor statistice referitor la activitatea Serviciului pentru determinarea gradului de dizabilitate în perioada anului 2019 se atestă o diferență majoră a volumului de lucru efectuat de către membrii fiecărei echipe în parte.

Astfel, cel mai mare număr de persoane (primari și repetați, inclusiv urbani și rurali) au examinat în perioada de referință membrii echipei nr.14, urmată de echipa nr. 5 și echipa nr. 7.

Diferența volumului de lucru efectuat se explică prin lipsa argumentată de la serviciu (instruirea medicală continuă, concediu de boală) și prin faptul, că membrii unor echipe activează prin cumul și în alte echipe, totodată, sunt echipe, membrii cărora activează la CNDDCM prin cumul extern (0,5 salariu).

Diagrama nr.20 Activitatea Serviciului pentru determinarea gradului de dizabilitate, per echipă, număr de dosare examinate, a.2019

Analiza rezultatelor examinării repetate a dosarelor de către Serviciile de control al determinării gradului de dizabilitate ca măsură de control în perioada anului 2019 denotă următoarele:

Pe primul loc după numărul de dosare examinate de către Serviciile de control se află echipa 10 - 169 dosare, dintre care în 112 cazuri deciziile au fost confirmate, în 4 cazuri au fost modificate cu majorarea gradelor de dizabilitate, în 53 cazuri - au fost micșorate;

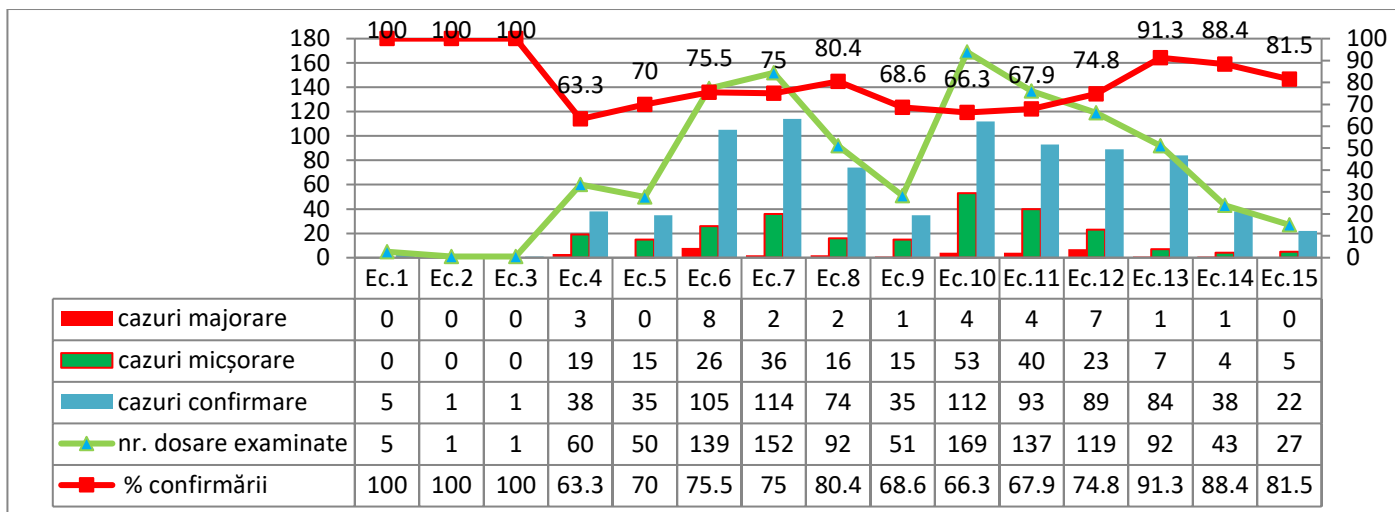
Pe locul doi se plasează echipa 7 - 152 dosare, dintre care 114 cazuri- cu confirmarea deciziilor, în 2 cazuri gradele de dizabilitate au fost majorate, în 36 cazuri au fost micșorate;

Locul trei în acest clasament este ocupat de către echipa 6 – 139 dosare examinate, în 105 dintre care au fost confirmate deciziile, în 8 cazuri – au fost majorate gradele de dizabilitate, în 26 cazuri – micșorate.

Pe locul patru este echipa 11 – 137 dosare, în 93 cazuri au fost menținute deciziile, în 4 cazuri deciziile au fost modificate cu majorare și în 40 cazuri – cu micșorare.

De menționat, că diferența mare a numărului de dosare, examinate ca măsură de control al corectitudinii determinării gradului de dizabilitate pe echipe se explică prin modul de selectare a acestora, prioritar fiind supuse controlului dosarele examinate de către echipele, constituite din experți, care activează în cadrul Consiliului o perioadă de timp mai scurtă. Această modalitate de selectare a fost aplicată din cauza, că în prezent nu este funcțională modalitatea aleatorie de repartizare prin Sistemul Automatizat Asistență Socială, prevăzută în actele normative în vigoare.

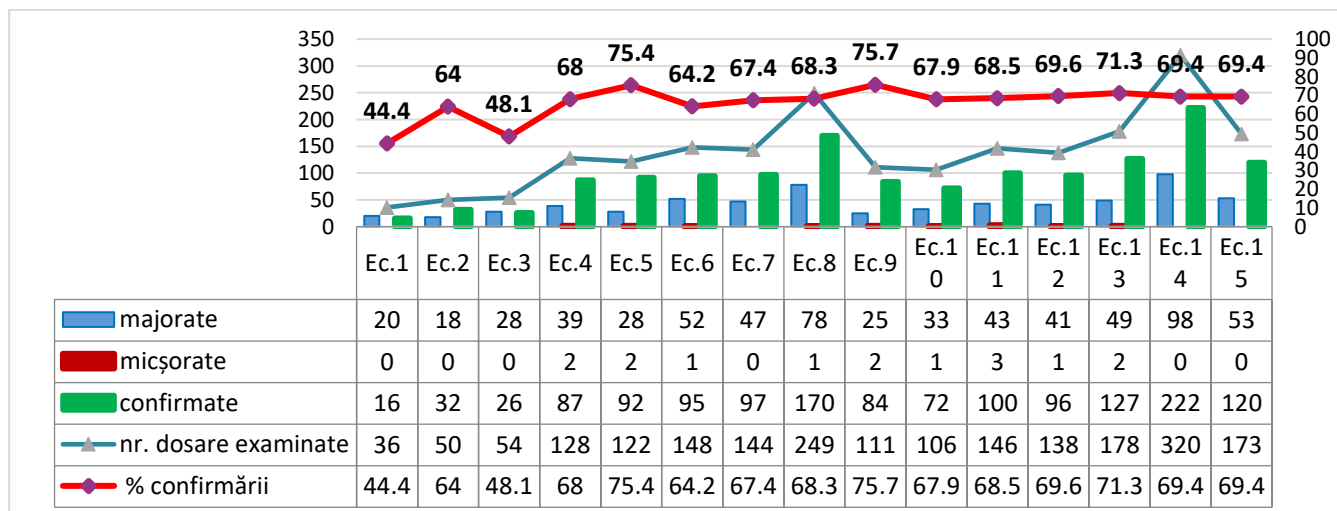
Diagr. nr.21. Migrarea gradelor de dizabilitate, examinate ca măsură de control anul 2019 pe echipe

Totodată, examinând ponderea confirmării gradelor de dizabilitate din numărul total de dosare examinate ca măsură de control per echipă se constată că cea mai mare pondere 100% se atestă la echipele nr. 1, nr.2, nr.3 (echipele pediatrice), ce se explică prin numărul foarte mic de dosare examinate ca măsură de control.

Analiza aceluiași indicator în rîndul echipelor pentru maturi scoate în evidență următoarele: cel mai înalt procent de confirmare a deciziilor se înregistrează la echipele nr.13 – 91,3%; nr.14 – 88,4%; nr.15 - 81,5%; nr.8 - 80,4%, la celelalte echipe ponderea confirmării variind în limitele 63,3% (ec.4) - 75,5% (ec.6). De menționat, că media per serviciu a ponderi confirmării gradelor de dizabilitate din numărul total de dosare examinate ca măsură de control este 74,3%.

Diagrama nr.22 Migrarea gradelor de dizabilitate urmare examinării repetate a dosarelor în mod de recurs (contestațiile cetățenilor) a. 2019 pe echipe

Analiza rezultatelor examinării dosarelor de către Serviciile de control al determinării gradului de dizabilitate, urmare contestațiilor cetățenilor în perioada anului 2019 denotă următoarele:

Pe primul loc după numărul de contestații se află echipa 14 - 320 contestații, dintre care în 222 cazuri deciziile au fost confirmate, în 98 cazuri au fost modificate cu majorarea gradelor de dizabilitate, în 0 cazuri - au fost micșorate;

Pe locul doi se plasează echipa 8 - 249 dosare contestate, dintre care 170 cazuri - cu confirmarea deciziilor, în 1 caz gradul de dizabilitate a fost micșorat, în 78 cazuri au fost majorate gradele de dizabilitate;

Locul trei în acest clasament este ocupat de către echipa 13 - 178 dosare contestate, în 127 dintre care au fost confirmate deciziile, în 2 cazuri - au fost micșorate gradele de dizabilitate, în 49 cazuri - majorate.

Pe locul patru este echipa 6 - 148 dosare, în 95 cazuri au fost menținute deciziile, în 52 cazuri deciziile au fost modificate cu majorare și în 1 caz - a fost micșorat gradul de dizabilitate.

La polul opus al clasamentului se află echipele pediatrice nr.1 - 36 contestații, nr.2 - 50 contestații, nr.3 - 54 cazuri, urmate de echipele nr.10 - 106 cazuri, nr. 9 - 111 contestații, nr.5 - 122 contestații, nr.4 - 128 cazuri.

Totodată, examinând ponderea deciziilor de confirmare a gradelor de dizabilitate din numărul total de dosare examinate urmare contestațiilor, per echipă, se constată următoarele: cea mai mare pondere de confirmare 75,7% se atestă la echipa nr.9, urmată de echipa nr.5 - 75,4%, pe locul III fiind echipa nr.13 - 71,3%. Cele mai mici valori al acestui indicator au fost înregistrate la echipele nr.1 - 44,4% și nr.3 - 48,1%, echipa nr.2 - 64%, celelalte echipe înregistrând valori între 64,2% (ec.nr.6) și 69,6% (echipa nr.12), media per Serviciu fiind de 68,3%.

Analiza datelor statistice referitor la modificarea gradelor de dizabilitate persoanelor examinate repetat în perioada anului 2019 (adulți și copii), după unitățile teritorial-administrative, conform informațiilor Biroului de înregistrare și arhivare denotă următoarele:

Raioanele cu cea mai mare pondere a modificării gradelor cu majorare sunt: Ceadâr-Lunga (21,2%), Șoldănești (15,5%), Taraclia (14,5%), Telenești (12,6%), urmate de Briceni și Dondușeni cu câte 10,9%.

Cea mai mare pondere de modificare cu micșorare a gradelor de dizabilitate s-a înregistrat în raioanele din stînga Nistrului de la 15,1%-pînă la 6,9%), urmate de următoarele raioane: sectorul Ciocana, mun. Chișinău (7%), Edineț (6,8%), Ungheni, Cimișlia și sectorul Buiucani (mun. Chișinău) cu câte 6,4%.

Cele mai mari valori ale ponderii modificării cu retragerea gradelor de dizabilitate s-au stabilit în următoarele raioane: Șoldănești (4,9%), Ceadâr-Lunga (5%), Taraclia (4,2%), Dondușeni (3,7%), Anenii-Noi, Rezina și Călărași cu câte 2,4%, urmate de Telenești și Basarabeasca cu câte 2,3%.

Activitatea Structurilor teritoriale din cadrul Consiliului Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă în anul 2019.

La Structurile teritoriale în anul 2019 s-au adresat 63053 persoane, 56930 dintre care sunt persoane adulte și 6123 copii de 17 ani 11 luni și 29 zile. Dintre persoanele care s-au adresat la structurile teritoriale: 41099 - 66,4% sunt locuitori rurali și 20820 (33,6%) locuitori urbani.

Circa 96,7% din numărul total de dosare - 60972 de dosare, au fost operate în SIAAS și 62107 dosare (98,5%) au fost transmise Biroului de înregistrare și arhivare în perioada de referință. Totodată, din numărul total de adresări ale 42,3% sunt persoane de sex feminin, 13451 (17,9%) au solicitat primar încadrare în grad de dizabilitate și 49602 sunt persoane cu dizabilități, care au solicitat examinare repetată.

Din numărul total de adresări, au fost recepționate, operate în Sistemul Informațional Automatizat Asistență Socială și transmise Biroului de înregistrare și arhivare 1127 dosare privind avizarea certificatelor de concediu medical.

Activitatea Biroului de înregistrare și arhivare

Pe parcursul anului 2019 Biroul de înregistrare și arhivare a recepționat în format electronic de la Structurile teritoriale 68378 de Dosare privind determinarea gradului de dizabilitate și capacității de muncă la persoanele adulte și copii repartizate aleatoriu prin Sistemul Informațional Automatizat

Asistență Socială către cele 15 echipe din cadrul Serviciului pentru determinarea gradului de dizabilitate.

Dosarele examinate de echipe, în număr total de 59925, au fost întoarse și arhivate.

În perioada de raportare de către Biroul de înregistrare și arhivare au fost expediate în diverse destinații 1500 scrisori obișnuite și 65752 scrisori recomandate, inclusiv și în adresa cetățenilor, conținând certificatele de încadrare în grad de dizabilitate și programele individuale de reabilitare și incluziune socială, precum și copiile deciziilor privind controlul determinării gradului de dizabilitate persoanelor cărora li s-a determinat gradul de dizabilitate.

Începând cu luna august a fost inițiată expedierea în format electronic a informației referitor la persoanele recunoscute cu dizabilități în adresa Agențiilor teritoriale pentru ocuparea forțelor de muncă în scopul organizării reabilitării profesionale și reintegrării sociale ale persoanelor cu dizabilități.

În anul de raportare au fost invitate prin scrisori recomandate 1933 de persoane care au solicitat prezența la procesul de determinare a gradului de dizabilitate și 2401 persoane, invitate de către Serviciile de control pentru exasminare ca măsură de control sau care au contestat deciziile serviciului pentru determinarea gradului de dizabilitate, au fost recepționate pe suport de hârtie sau în format electronic 2058 cereri de contestare a deciziilor, depuse la Structurile teritoriale ale Consiliului.

Totodată, în adresa Caselor Teritoriale de Asistență Socială, Direcțiile de Asistență Socială, Structurile teritoriale ale Companiei Naționale de Asistență Medicală au fost transmise 63762 cotoare ale certificatelor de dizabilitate în conformitate cu prevederile actelor normative în vigoare..

Tabelul nr.20. Activitatea Biroului de înregistrare și arhivare, anul 2019

Nr.d/o	Unitatea administrativ-teritorială	Nr.cotoarelor transmise în anul 2019	Nr.cotoarelor transmise în anul 2020
1	BĂLȚI	2048	102
2	BRICENI	1204	36
3	DUBĂSARI	488	17
4	DONDUȘENI	812	48
5	EDINEȚ	1622	102
6	CAHUL	1922	122
7	CĂLĂRAȘI	1539	29
8	CĂUȘENI (SLOBOZIA)	1204	54
9	COMRAT	1705	96
10	HÎNCEȘTI	2136	74
11	ȘÎNGEREI	2008	78
12	LEOVA	758	24
13	ANENII NOI (BENDER, GRIGORIOPOL)	1628	96
14	ORHEI	2387	99
15	REZINA (RÎBNIȚA)	1058	35
16	RÎȘCANI	1280	78
17	SOROCA	2288	108
18	STRĂȘENI	1986	84
19	ȘTEFAN VODĂ	1042	37
20	UNGHENI	2066	110
21	FĂLEȘTI	1630	82
22	FLOREȘTI	2078	76
23	CEADÎR-LUNGA	1935	79
24	CIMIȘLIA	963	29
25	GLODENI	978	27

26	DROCHIA	1735	67
27	CRIULENI	1304	66
28	NISPORENI	1082	28
29	TELENEȘTI	1546	74
30	OCNIȚA	1065	85
31	CANTEMIR	1068	44
32	IALOVENI	1558	96
33	BASARABEASCA	588	24
34	TARACLIA	990	22
35	ȘOLDĂNEȘTI	1091	27
36	VULCĂNEȘTI	438	18
37	CHIȘINĂU-CENTRU	1469	52
38	CHIȘINĂU-RÎȘCANI	1761	73
39	CHIȘINĂU-BUIUCANI	1922	83
40	CHIȘINĂU-BOTANICA	2945	101
41	CHIȘINĂU-CIOCANA	1785	68
	Total	61112	2650

Tabelul nr.21 Modificarea gradelor de dizabilitate, conform unităților teritorial-administrative în anul 2019
(datele Biroului de înregistrare și arhivare)

Structura teritorială	Dosare primite	Inclusiv		Dosare examinate	Inclusiv						Migrarea gradelor de dizabilitate stabilite anterior		
		Adulți	Copii		Adulți			Copii			Majorat	Micșorat	Retras
					Total	Încadrați	Neîncadrați	Total	Încadrați	Neîncadrați			
ANENII NOI	1806	1559	247	1526	1368	1211	157	158	157	1	100	98	46
BASARABEASCA	744	648	96	603	538	475	63	65	63	2	45	44	17
BENDER	110	101	9	89	85	81	4	4	4	0	1	5	0
BOTANICA	3020	2574	446	2921	2578	2240	338	343	338	5	244	196	36
BRICENI	1360	1183	177	1178	1043	912	131	135	131	4	148	85	17
BUIUCANI	2327	1970	357	1898	1650	1404	246	248	246	2	112	150	12
BĂLȚI	2248	1899	349	2024	1755	1491	264	269	264	5	156	132	10
CAHUL	2147	1776	371	1880	1613	1348	265	267	265	2	197	109	37
CAMENCA	9	9	0	5	5	5	0	0	0	0	0	1	0
CANTEMIR	1276	1073	203	1023	875	734	141	148	141	7	108	57	23
CEADÎR-LUNGA	2420	2042	378	1999	1771	1559	212	228	212	16	514	84	120
CENTRU	1408	1183	225	1163	1017	872	145	146	145	1	80	87	5
CIMIȘLIA	1086	951	135	938	832	729	103	106	103	3	54	70	8
CIOCANA	2017	1679	338	1753	1521	1292	229	232	229	3	114	141	18
COMRAT	1820	1537	283	1446	1272	1100	172	174	172	2	201	63	31
CRIULENI	1410	1157	253	1215	1052	891	161	163	161	2	92	82	21
CĂLĂRAȘI	1611	1437	174	1580	1428	1277	151	152	151	1	152	86	40
CĂUȘENI	1342	1121	221	1209	1021	838	183	188	183	5	90	67	10
DONDUȘENI	870	746	124	833	734	636	98	99	98	1	95	55	32
DROCHIA	2038	1761	277	1646	1438	1233	205	208	205	3	161	93	43
DUBĂSARI	587	514	73	543	482	422	60	61	60	1	45	34	8
EDINEȘI	1884	1624	260	1584	1417	1260	157	167	157	10	173	128	32
FLOREȘTI	2371	2069	302	2202	1958	1719	239	244	239	5	225	112	56
FĂLEȘTI	1749	1480	269	1556	1353	1155	198	203	198	5	134	86	18
GLODENI	1072	904	168	968	839	715	124	129	124	5	67	60	10
GRIGORIOPOL	10	9	1	10	9	8	1	1	1	0	0	1	0
HÎNCEȘTI	1947	1578	369	1769	1500	1236	264	269	264	5	152	94	36
IALOVENI	1655	1387	268	1579	1341	1106	235	238	235	3	116	95	14
LEOVA	828	704	124	816	709	603	106	107	106	1	71	45	15
NISPORENI	1105	931	174	953	813	678	135	140	135	5	50	67	15
OCNIȘA	1054	876	178	1081	942	807	135	139	135	4	75	74	19
ORHEI	2506	2104	402	2170	1890	1617	273	280	273	7	140	155	42
REZINA	1255	1084	171	1060	942	828	114	118	114	4	127	62	31
RÎBNIȘA	71	68	3	63	60	57	3	3	3	0	1	12	0
RÎȘCANI	1446	1237	209	1268	1118	969	149	150	149	1	84	73	27

RÎȘCANI (Chișinău)	2114	1719	395	1684	1444	1205	239	240	239	1	107	116	20
SLOBOZIA	29	28	1	22	22	22	0	0	0	0	1	2	0
SOROCA	2439	2105	334	2226	1965	1707	258	261	258	3	209	112	41
STRĂȘENI	2214	1887	327	2094	1802	1514	288	292	288	4	204	99	52
SÎNGEREI	2540	1949	591	2050	1813	1583	230	237	230	7	221	138	32
TARACLIA	1227	1058	169	1031	920	819	101	111	101	10	178	55	51
TELENEȘTI	1778	1526	252	1607	1407	1214	193	200	193	7	224	87	41
TIRASPOL	57	54	3	46	45	44	1	1	1	0	2	1	0
UNGHENI	2160	1793	367	2019	1696	1383	313	323	313	10	128	138	16
VULCĂNEȘTI	557	469	88	431	370	311	59	61	59	2	53	23	12
ȘOLDANEȘTI	1497	1288	209	1177	1052	936	116	125	116	9	232	66	74
ȘTEFAN VODĂ	1157	960	197	987	840	693	147	147	147	0	70	44	10
TOTAL	68378	57811	10567	59925	52345	44939	7406	7580	7406	174	5753	3684	1198

Concluzii:

1. În anul 2019, în comparație cu anul 2018 se atestă creșterea numărului de persoane, care au solicitat determinarea gradului de dizabilitate, a numărului de persoane recunoscute cu dizabilități, precum și creșterea ponderii acestora din numărul total de adresări.

2. Comparativ cu anul 2018 se constată o ușoară majorare a ponderii dizabilității fără termen la persoanele adulte (primari și repetați) și creșterea substanțială a ponderii dizabilității primare și repetate stabilite pînă la 17 ani 11 luni și 29 de zile.

3. Analiza structurii dizabilității primare conform nozologiilor la persoanele de peste 18 ani în anul de referință denotă prevalența tumorilor - 20,0%, pe locul II sunt bolile aparatului circulator - 18%, pe locul III se plasează bolile sistemului osteoarticular și țesutului conjunctiv -14,6%, pe locul IV se plasează Bolile endocrine, de nutriție și de metabolism -7,2%, locul V este ocupat de Bolile sistemului nervos cu 6,9 %, urmată de Leziunile traumatice, bolile aparatului digestiv, bolile ochiului și anexelor sale.

4. Modificarea cu majorare a gradelor de dizabilitate la persoanele de 18 ani și peste, expertizate repetat prezintă o creștere cu 2,2% în anul 2019, comparativ cu anul precedent, în procesul de modificare a gradelor de dizabilitate cu anularea acestora s-a o ușoară diminuare cu 0,1%, în a.2019. Modificarea gradelor de dizabilitate cu micșorare în perioada de referință după o creștere practice de două ori în anul 2018, în anul 2019 – a înregistrat o creștere cu 1,7%, comparativ cu anul 2018.

5. Analiza dizabilității, stabilită după tipurile de afectări a persoanelor de 18 ani și peste în semestrul II al anului 2019 denotă următoarele: pe I loc se plasează Afectările neuromusculoscheletice și ale mișcărilor aferente, pe locul II se află Afectările sistemelor digestiv, metabolic și endocrine, Afectările sistemelor cardiovascular, hematologic, imunitar și respirator dețin locul III, Afectările mintale se plasează pe locul IV, urmate de Afectările urogenitale și de reproducere și Afectările senzoriale de vedere și Afectări ale pielii și structurilor aferente și Afectări senzoriale de auz. Ultimele locuri le revin Afectări de vorbire și Afectări senzoriale de alte tipuri.

6. De menționat, că categoria persoanelor cu dizabilități repetate, locuitori ai localităților rurale constituie 40-50% din toate tipurile de dizabilități.

7. Datele statistice referitor la tipurile de dizabilități în perioada lunilor iulie-decembrie anul 2019 pot conține unele erori din motive obiective (în anul 2019 a fost creată baza de date a arhivei Consiliului și inițiată introducerea informației respective, în pofida faptului, că metodologia determinării gradului de dizabilitate în prezent nu prevede acest tip de clasificare, fiind necesară instruirea personalului).

8. De menționat, că în anul 2019 s-a modificat structura dizabilității primare la copii: malformațiile congenitale, deformațiile și anomaliile cromosomiale, care permanent se plasau pe I loc, în anul de referință s-au deplasat pe locul II, locul întâi revenind tulburărilor mentale și de comportament, locul III, ca și în anii precedenți, a revenit patologiilor sistemului nervos, locul IV - bolilor endocrine, de nutriție și metabolism.

9. Analiza dizabilității copiilor, stabilită după tipurile de afectări în semestrul II al anului 2019 denotă următoarele: pe I loc se plasează Afectările neuromusculoscheletice și ale mișcărilor aferente; pe locul II se află Afectările mintale; Afectările sistemelor digestiv, metabolic și endocrin dețin locul III; Pe locul IV se plasează Afectările sistemelor cardiovascular, hematologic, imunitar și respirator, fiind urmate de Afectări urogenitale și de reproducere, Afectările senzoriale de vedere, Afectări senzoriale de auz și Afectări ale pielii și structurilor aferente pielii. Ultimele locuri le revin Afectărilor senzoriale de alte tipuri și Afectărilor de vorbire.

10. În anul 2019 au fost expertizați repetat 6353 copii, grad de dizabilitate repetat a fost stabilit în 6249 cazuri. Comparativ cu anul 2018 numărul persoanelor expertizate repetat a crescut semnificativ - cu 12,1%, precum și numărul persoanelor reîncadrate în grad de dizabilitate a crescut cu 11,6%. De menționat, că în anul 2019, comparativ cu anul 2018 a descrescut procentul de reîncadrare cu 1,3% (de la 99,7% până la 98,4%).

11. Creșterea de circa 3 ori a numărului de dosare examinate de către Serviciile de control al determinării gradului de dizabilitate în mod de recurs, urmare contestațiilor cetățenilor, poate fi explicat prin faptul, că în anii 2016 și 2017 persoanele erau prezente în timpul expertizării, iar în anii 2018 și 2019, majoritatea persoanelor sunt evaluate de către Serviciul pentru determinarea gradului de dizabilitate în temeiul dosarului, în lipsa solicitantului.

12. Majorarea considerabilă a ponderii anulării gradelor de dizabilitate de către serviciile de control, urmare examinării repetate a dosarelor ca măsură de control și diferența mare a numărului de dosare, examinate ca măsură de control al corectitudinii determinării gradului de dizabilitate per echipă se explică prin modul de selectare a acestora, prioritar fiind supuse controlului dosarele examinate de către echipele, constituite din experți, care activează în cadrul Consiliului o perioadă mai scurtă de timp. Această modalitate de selectare a fost aplicată din cauza că în prezent nu poate fi aplicată din motive tehnice repartizarea aleatorie a dosarelor prin Sistemul Automatizat Asistență Socială.

13. Diferența considerabilă a datelor statistice referitor la numărul de dosare examinate de către fiecare echipă din cadrul Serviciului pentru determinarea gradului de dizabilitate se explică prin faptul, că membrii unor echipe activează prin cumul intern și în alte echipe, totodată, membrii altor echipe activează în cadrul CNDDCM prin cumul extern (doar pe 0,5 sau 0,75 salariu de funcție).

14. Rezultatele examinării dosarelor persoanelor recunoscute cu dizabilități în mod de recurs sunt provocate de mai mulți factori: experții din cadrul Serviciului de determinare a gradului de dizabilitate examinează dosarele persoanelor, ce au solicitat determinarea gradului de dizabilitate, care adesea sunt întocmite cu deficiențe și incomplet. Examinarea în mod de recurs de către Serviciile de control al determinării gradului de dizabilitate se petrece în prezența solicitanților, care prezintă experților documente medicale relevante suplimentare, ce permite efectuarea unei expertize mai corecte.

15. Ponderea modificării gradelor de dizabilitate în mod de control în anul 2019 s-a micșorat considerabil, cu 41%, comparativ cu anul 2018. Această micșorare poate fi explicată prin creșterea nivelului de cunoștințe și de experiență a experților din cadrul Serviciului pentru determinarea gradului de dizabilitate, responsabili de acest domeniu.

16. Pe parcursul anului 2019 au parvenit în total cu 52,7% mai multe petiții, comparativ cu anul 2018. Din numărul total de petiții, un număr mare este cu solicitări de explicații a metodologiei de determinare a dizabilității, a programului de reabilitare și incluziune socială, inclusiv a recomandărilor de muncă, de eliberare a copiilor de acte, eliberare de duplicate, confirmarea certificatelor de dizabilitate ș.a.

17. Raioanele cu cea mai mare pondere a modificării cu majorare a gradelor sunt: Ceadăr-Lunga, Șoldănești, Taraclia, Telenești, urmate de Briceni și Dondușeni. Cea mai mare pondere de modificare cu micșorare a gradelor de dizabilitate s-a înregistrat în raioanele din stînga Nistrului, urmate de: sectorul Ciocana, mun. Chișinău, raioanele Edineț, Ungheni, Cimișlia și sectorul Buiucani (mun. Chișinău). Cele mai mari valori ale ponderii modificării cu retragerea gradelor de dizabilitate s-au înregistrat în următoarele raioane: Șoldănești, Ceadăr-Lunga, Taraclia, Dondușeni, Anenii-Noi, Rezina și Călărași, urmate de Telenești și Basarabeasca.

Perspective:

1. Pilotarea în continuare, cu implementarea ulterioară a Criteriilor de determinare a dizabilității la copii (0-18 ani) va permite creșterea calității determinării gradului de dizabilitate.

2. Elaborarea Criteriilor de determinare a dizabilității la adulți în conformitate cu Clasificarea Internațională a Funcționării, Dizabilității și Sănătății și pilotarea acestora în cadrul CNDDCM.

3. Revizuirea standardelor normative și metodologiilor utilizate în prezent pentru determinarea dizabilității în vederea ajustării sistemului actual de clasificare a dizabilității la cel internațional

4. Instruirea formatorilor, care urmează ulterior să instruiască experții în vederea aplicării Criteriilor de determinare a dizabilității la adulți în conformitate cu Clasificarea Internațională a Funcționării, Dizabilității și Sănătății.

5. Consolidarea capacității instituționale de colectare și analiză a datelor statistice cu privire la dizabilitatea persoanelor adulte și copii, dezagregate pe unități teritorial administrative și tipuri de dizabilități.

6. Formarea și perfecționarea continuă ai angajaților instituției.

7. Organizarea și participarea la activitățile științifice naționale și internaționale.